SAMVIRKE

Brugsforenings-Bladet

23. ÅRGANG NR. 18. 15. SEPTEMBER 1950. OPLAG A-B

Grønttorvet. — Illustration af JOHAN BEHRENS.

TORVENE MÆTTER STORBYEN

Næsten hele Storkøbenhavns forbrug af kød, fisk, grøntsager og blomster sælges i få hektiske morgentimer af producenterne eller deres repræsentanter til detailhandlerne. Torvehandelen er derfor et meget betydningsfuldt led i storbyens forsyning - om end på en lidt anden måde end i „gamle dage", da torvene i og for sig var de eneste „levnedsmiddelbutikker" i byen. - Denne artikel fortæller om den københavnske torvehandel i fortid og nutid.

TORVEHANDELEN i København er en effektivt virkende del af maskineriet, der hedder storbyens forsyning med indenlandske levnedsmidler: kød, fisk og grøntsager.

Og man må straks indrømme, at netop *derfor* er torvehandelen ikke, hvad den var i vore bedsteforældres dage – for slet ikke at tale om forlængst svundne dage, da torvehandelen stort set udfyldte engros- og detailhandelens rolle i samfundslivet. På Christian IVs tid handledes alt fra aks og bælgplanter til dukketøj, hatte, flæsk, salt sild og æg på torvene.

Men er handelen skrumpet ind i vareudvalg, er den til gengæld udvidet i mængde. En mand fra firsernes glade København ville ikke tro det muligt, at man på een gang kunne falbyde så megen mad.

Praktisk talt alt det kød og al den fisk der spises, alle de grøntsager, der garnerer anretningerne, og de blomster, der smykker bordene, sælges i Kødbyen, på fisketorvet og på grønttorvet. Endda i løbet af blot et par timer.

Dog er det ikke forbrugerne, der på denne måde dækker deres daglige behov, det er detailhandlerne, som køber til videresalg – selv om forbrugerne også har ret til at handle på torvene.

Torvet er et led i byens engrosomsætning. Kun ca. een procent af grønttorvsomsætningen foregår direkte med forbrugere – som ofte betaler mere for varen, end den koster i en detailbutik.

På torvene tilfredsstilles hovedstadens appetit. Og den er enorm. 41 mill. kg kartofler på et år, 5 mill. kg gulerødder, 3½ mill. kg løg, 2¼ mill. kg jordbær. 4 mill. kg tomater, 12 mill. kg æbler. Og så er disse levnedsmidler endda kun, hvad mangen mand vil kalde det uvæsentlige. Hovedretten på det københavnske bord er *kød*. 60 mill. kg kød og flæsk hentes på et år fra torvene til middagsbordene byen over. Dertil 18 mill. kg fisk.

Selv om disse tal (der gælder 1949) må bedømmes med nogen forsigtighed, fordi mange varer kan have været på torvet flere gange, før de sælges, viser de dog omfanget af torvehandelen i dag. 20 mill. gulerødder af de 22 mill., der sidste år solgtes på torvet, blev omsat i juni, juli og august. Det vil (hvis man ser bort fra muligheden for „gengangere") sige 200.000 gulerødder om dagen fra kl. 6–9. Tusind i hvert minut.

Der skal en kompliceret maskine til at klare en sådan handel.

Og så er sandheden dog den, at handelen foregår under meget enkle former. Fra åbent stade. Under åben himmel. „Butikken" er nogle få kvadratmeter stenbro, lejet af Københavns kommune.

For 50 kr. kvartalet får man ret til hver dag at benytte et „butikslokale" på størrelse med en almindelig dagligstue. Kan man klare sig med to kvadratmeter, får man pladsen for 8 kr. kvartalet. Græskar og andre store frugter skal stables godt for ikke at sprænge rammerne i en sådan butik, men 1000 gartnere og grøntsagsproducenter klarer sig på en så lille plads.

Der er over 5000 „butikker" på grønttorvet. De er dog ikke alle „faste" handlende. Mange nøjes med af og til at vise sig på torvet og benytter sig af muligheden for at kunne leje et stort stade til halvanden krone pr. dag, eller et lille, som kun koster 25 øre.

Det kan næppe være udgiften til stadepladsen, som sender grøntsagspriserne i vejret med raketfart.

Hvad sceneriet angår, er grønttorvet det mest maleriske af Københavns torve.

Det er ligefrem en seværdighed, et sikkert punkt på et turistbesøg i hovedstaden.

Egentlig dækker begrebet „grønttorvet" over to torve, nemlig eet for grøntsager og eet for blomster. Overgangsstadiet findes midt på pladsen.

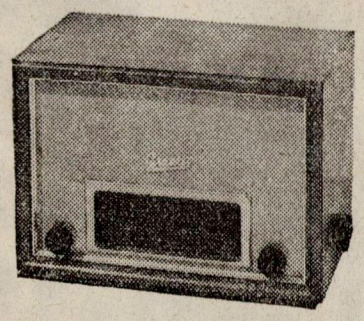
Der hersker en venskabelig rivalisering mellem de to torves befolkning om, hvilket der er det fineste.

Søger man at afsige sin dom på pladsen, stående mellem asier

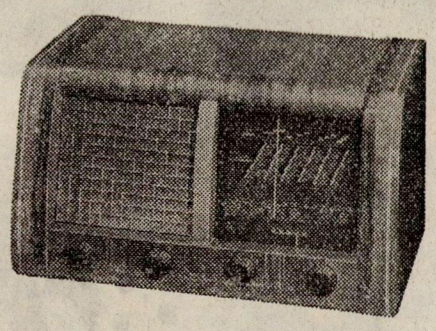
TILBUD FRA FDBs RADIOAFDELING

5 GODE APPARATER TIL LAVE PRISER

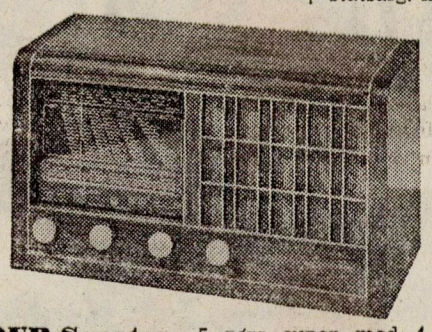
Tænker De på at anskaffe Dem en ny radio, er det fornuftigt at tale med Brugsen om disse tilbud. Priserne er sat så lavt, at de byder en enestående chance til at erhverve en god modtager til en virkelig billig pris.

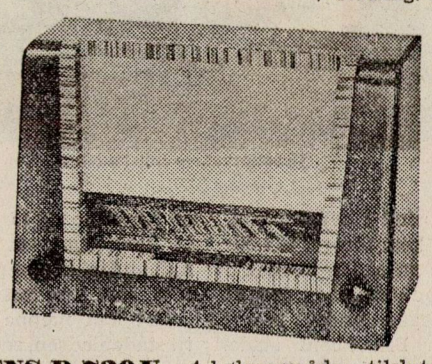
GRAETZ 56 GW . 4½ rørs super med 3 bølgeområder ..... **Kr. 200.00**
+ statsafg. kr. 12,60

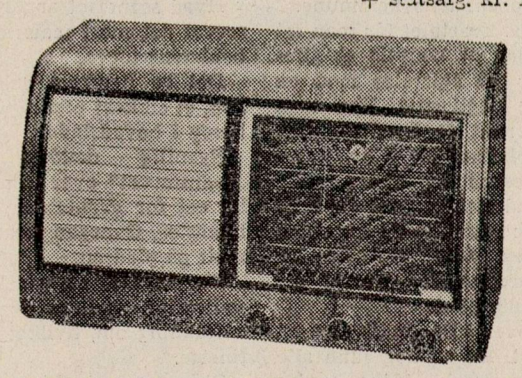
AAC Kaptajn . 4½ rørs super med 4 bølgeområder og tilslutning for pick-up ..... **Kr. 285.00**
+ statsafg. kr. 18,00

BRAVOUR Senator . 5 rørs super med 4 bølgeområder og med tilslutning for pick-up og ekstra højttaler ..... **Kr. 355.00**
+ statsafg. kr. 16,05

SIEMENS D 720U . 4 bølgeområder, tilslutning for pick-up, omskiftning ved trykknapper.. **Kr. 245.00**
+ statsafg. kr. 15,75

METEOR Senior . Stor 5 rørs super med trykknapper til 8 bølgeområder og pick-up..... **Kr. 375.00**
+ statsafg. kr. 18,90

Husk at FDB også leverer TONO grammofonplader

FDB RADIO

De anførte priser må betragtes som vejledende

æbler og hvidkål, vil man tilkende grønttorvet prisen. Dommen ændres, når man er nået torvets anden ende ved Frederiksborggade, hvor brosten, biler og hestevogne er indhyllet i blomsterbjerges farveslør.

Torvetiden er knap. Fra seks til ni, om vinteren fra halv syv, skal handelen overstås. Blomsterhandelen har endda en time mindre.

I løbet af disse få timer forsynes storbyen med frugt, grønt og blomster. Torvedagen begynder dog flere timer tidligere, nemlig når gartnerne i de årle morgentimer ruller afsted med torvevognene, hvor varerne befinder sig i sorteret, bundtet og pakket stand.

Ad Køgevejen, Kongevejen, Roskildevejen og så videre kommer torvevognene. I hælene på dem kommer tomme vogne, nemlig detailhandlere fra småbyerne i Københavns nærhed, der foretager indkøb på torvet. Hvorfor de ikke køber hos de lokale gartnere? Ja, *det* har det ikke været muligt at få et klart svar på.

Torvet er magneten, der trækker, og stærkest i det sidste kvarter før torvetidens begyndelse.

Sagen er den, at vel har gartneren betalt leje af en stadeplads. Men er den ikke optaget fem minutter før torvetid, bliver pladsen lejet ud til en af de gartnere, der søger dagstade.

Når alle pladser er besat, rettes alles øjne mod lygten midt på pladsen. Når den røde lampe lyser, er torvetiden inde. Dette er et pudsigt levn fra middelalderens dage. Dengang hejstes torvetegnet som tegn på, at handelen måtte begynde, og torvefreden skulle iagttages.

En „hemmelig telegraf"?

Torvehandelen er i princippet frihandel af højeste karat. Der findes ingen andre restriktioner end de naturlige: de, der sættes af varernes mængde og antallet af sedler i købernes pengepung. Varernes priser bestemmes af tilbud og efterspørgsel. Men selv om priserne således *kan* være forskellige, er alle sælgere tilsyneladende forsynet med et eller andet mystisk meddelelsesmiddel. Hvordan skal man ellers forklare, at to gartnere i hvert sit hjørne af torvet tager samme pris og i omtrent samme sekund forhøjer eller sænker prisen med samme beløb,

Tilføjes skal måske, at sådan går det til i normale tider. I maksimalprisernes tid hændte det af og til, at en sælger ville praktisere „bundet salg", altså kun sælge prisbestemte varer sammen med varer, på hvilke der var frie priser (og en himmelråbende avance). I særlig grelle tilfælde blev sælgerne med bogstavelig talt „slående" argumenter bragt ind på sundere handelsmetoder.

Handelen på torvet foregår enten direkte fra producenten, ved kommissionær eller ved en opkøber, der skubber sig ind mellem producenten og køberne på torvet. Tidligere kaldtes dette sidste forprang og var forbudt i de første torvetimer. Da det kategoriske forbud herom engang lempedes, gav man nogle koner ret til forprang, og amagerkonerne omkring Absalons statue på Højbro plads er efterkommere af disse forprangkoner.

Varemængderne og det myldrende liv på den store torveplads (indrammet af nogle af byens grimmeste etageejendomme) gør grønt- og blomstertorvet til byens mest maleriske torv.

Forældet for over 100 år siden

Men lad os nu tage turen til Gammel Strand. Man kan heller ikke fradømme det herværende fisketorv en vis malerisk skønhed. Bygningerne og kanalen er i sig selv en skønhedsoplevelse. Men i en karakteristik af de københavnske torve er det dog rigtigere at kalde fisketorvet for byens mest primitive torv.

Vurderingen er ikke overilet. For langt over 100 år siden var fisketorvets tilstand til åben debat, og torvet blev *dengang* betegnet som forældet!

På en ganske kort og smal kajgade omsættes storbyens forbrug af fisk: fra ca. 150 fiskegrossister og -opkøbere til byens fiskehandlere og de husmødre, som køber nos de 30—40 detailhandlende fiskekoner.

Fiskene tilbringer ventetiden i hyttefade, flydende i den smalle kanals mudrede, mørkegrå vand. Ingen mindes at have set vandet så klart, at man kunne skimte bunden.

Frederikshavn er „opland"

Fisketorvets særpræg er den specielle type detailhandlere: Skovserkonerne. De „stjæler" billedet fra den langt vigtigere engroshandel, som de sidder der med deres opstablede kasser, vinter og sommer indhyllet i sjaler og tunge nederdele.

Fisken medbringer de dog ikke mere fra de små fiskerbyer nord for København. De køber den hos torvets grossister. Hvad der unægtelig er nemmere og ikke har skadet romantikken omkring konerne.

De ca. halvandet hundrede grossister, der har fast stade, har længere torvetid end grønttorvets handlende. Dette skyldes, at fisken tilbagelægger en betydelig længere rejse til København end grøntsagerne.

Set fra grønttorvet hører Køge og Hillerød til i periferien, medens Esbjerg og Frederikshavn for fisketorvets vedkommende hører med til „oplandet".

Store kølebiler eller biler med iltningsanlæg til beholderne med den levende fisk transporterer rødspætter (2,4 mill. kg årlig), torsk (4,8 mill. kg), sild (4,5 mill. kg) samt andre fisk til torvet.

Og de må sælges straks ved ankomsten. Fisken lever ganske vist i vand, men aldrig i vand som Gammel Strands. Og da ankomsttiden for bilerne ikke kan beregnes med nøjagtighed, får fiskehandelen noget længere torvetid end de andre torve.

Fiskerbåde er efterhånden en sjældenhed ved fisketorvet. Det daglige (gennemsnits)-salg er 60.000 kg, og derfor betyder udlosning af gennemsnitlig tre fiskerbåde daglig ikke stort.

Sålænge fisketorvet henligger i disse omgivelser, vil dets betydning for fiskehandelen som helhed næppe være stor. End ikke eksistensen af en fiskeriminister har kunnet medvirke til løsning af det over 100 år gamle problem.

En dag må myndighederne, sælgere og handlende i forening råde bod på forholdene, og løsningen vil højst sandsynligt følge de linjer, der fulgtes ved indretningen af Kødbyen. Torvet kommer under tag, der bliver hensigtsmæssige bassiner og salgslokaler. Men hvor og hvornår?

Af hensyn til turisterne kan man jo lade fiskekonerne blive siddende ved Gammel Strand og dermed bevare billedet af Københavns idylliske gammeldags torv.

Torvet under tag

„Kødbyen" — under eet betegnelsen for torvehandelen med kød, flæsk og fjerkræ og samtidig hjemsted for mange virksomheder i kødbranchen — er til adskillelse fra de øvrige torve Københavns mest moderne og mekaniserede.

Så moderne er Kødbyen, at kun betegnelsen torv knytter den til torvebegrebet i gammeldags betydning.

Alt er under tag. Kødbyen er store haller, slagtehuse, fryserum og fabrikker. Alt, hvad der kan køres, bliver kørt. Alt er indmuret bag hvide vægge, bag glas, fliser og rustfrit stål.

Kødbyens „opland" er hele Danmark. Biler og jernbanetog bringer svinekroppe (ca. ½ mill.), okser og kalve (ca. 230.000) foruden får, lam, heste og en halv mill. kyllinger til Kødbyen hvert år. På skinneanlæg rutcher kroppene til deres rette plads i hallerne. Det levende kvæg går selv den sidste spadseretur. Der er ensrettet trafik og ingen vej tilbage, når først turen er påbegyndt. Fremad mod slagterens revolver og økse, mod pølsefabrikkens kværn. Eller ind i salgshallen, der er en del større end „kæmpehallen" Forum.

Her hænger kvæg- og svinekroppe i tusindvis (man har dog også i visse tilfælde set hallen næsten tom for kød), og her foregår handelen i få hektiske timer, hvor sælgerne — ofte kommissionærer — og køberne: fedevarefabrikkerne, slagtere og viktualiehandlere forsyner sig for dagen. Pengemæssigt har Kødbyen den største omsætning af alle byens torve. Formuer skifter ejer i de få torvetimer. Kort efter at dagens salgstid er udløbet, skal de købte varer være transporteret bort og de usolgte bragt i kølehus. Få timer efter begynder forberedelserne til næste dags handel.

Kødbyen er en imponerende institution, opført og drevet af Københavns kommune. Anlægget kostede ca. en snes millioner at opføre og breder sig over et areal som et stort husmandsbrug — 28 tønder land.

I forbindelse med salgshallerne, slagtehuse og køleanlæg er der i kødbyen indrettet et betydeligt antal fedevarefabrikker m. m., og blandt butikkerne finder man endvidere grossister, der har kundekreds blandt byens slagtere og viktualiehandlere.

Dette viser, at torvehandel i sin nuværende form er en absolut undværlig faktor i omsætningen med en række vigtige levnedsmidler. Men det tjener også til at vise, at torvehandelen i løbet af de sidste halvtreds år har skiftet karakter. *Nu* et anliggende mellem producenter og detaillister, *før* førtes producenten og forbrugeren sammen af torvet. Ja, før næringsloven af 1857 havde de private forbrugere endog forret til at forsyne sig på torvet, før detailhandlerne kunne foretage deres indkøb.

Fra middelalderens dage

Set historisk er torvehandelen lige så gammel som staden København.

I byens ældste tid afholdtes det samlede torv på det nuværende Gammeltorvs plads. At man i hine tider ønskede, at handelen i staden skulle foregå på torvet, fremgår af en bestemmelse fra 1294 om, at al handel ved skibene eller anlægspladserne var forbudt.

Erik af Pommern regnes som ophavsmanden til bestemmelsen om byernes — og dermed også torvenes — handelsmonopol, en bestemmelse, hvis hovedprincip var urørt til 1857. Torvemonopolet betød bl. a., at på torvedagene måtte kun bofaste byfolk købe, mens torvetegnet var sat ud på pladsen og ved byens port. Først når tegnet var taget ned, måtte småhandlende — der leverede til de fattigste borgere, som ikke havde råd til at købe store kvanta på torvene — foretage deres indkøb.

Torvene blev hurtigt stedet, hvor bønderne mødtes og „købsloges" med byernes borgere. Bønderne fik privilegium på salg af landbrugsprodukter, og i byprivilegierne fik borgerne eneret på at sælge andre varer end de, bønderne bragte frem til salg på torvene.

Efterhånden som specialiseringen — omend under primitive forhold — begyndte at gøre sig gældende, blev torvene til „branche-torve". På Amagertorv holdt amagerne til med deres grøntsager. Torvet var kun for »amagere« — også efter at Christian II havde indforskrevet hollandske familier som dyrkere og leverandører af grøntsager. Disse hollændere blev gjort til amagere — og øens øvrige grøntsagsdyrkere henvistes til en dårligere beliggende torveplads.

I 1684 udfærdigedes en meget omstændelig torveforordning om handelen med alle „ædendis varer". Af denne fremgår, at rigets hovedstad havde et betydeligt antal torvepladser. Samtidig blev forprang forbudt. Alle opkøb foretaget af mellemhandlere på torvene, i gaderne og ved byens porte før ti om formiddagen var strafværdige.

Kunne køber og sælger ikke betale bøderne, skulle de afsones i Børnehuset med tvangsarbejde af ubestemt længde. Først skulle bøden »arbejdes af« og derpå skulle der arbejdes, så regningen for kost og ophold i Børnehuset blev betalt.

Med ændringer, der mere angik praksis end principper, holdt denne torveordning til 1857.

I næringsloven af 1857 blev forbudet mod at handle med levnedsmidler m. m .udenfor torvene (torvetvangen) ophævet, samtidig med at bøndernes privilegium til torvehandel blev inddraget. Endvidere ophævedes forbudet mod forprang.

Dette gav nye muligheder for

detailhandelen med kød, fisk, grønt og frugt m. m.

Overgangstiden, i hvilken detailhandlere og forbrugere kæmpede om magten på torvene, varede til omkring århundredskiftet, og dermed begyndte torvenes forvandling til de nuværende engros-torve.

Detailisterne skubber forbrugerne bort

Udviklingen blev fremskyndet dels ved indførelse af sundhedsvedtægter for kødhandelen, dels ved byens voldsomme vækst fra slutningen af tresserne.

Alene med den stadig større afstand mellem boligkvartererne og torvene forsvandt deres betydning som indkøbssted for forbrugerne. Den moderne arbejdsdeling medførte, at detailhandelen organiseredes og blev et led mellem torvesælgerne og forbrugerne.

At der forsvandt et konkurrencemoment, som først den organiserede forbrugerbevægelse i en langt senere tid har indført, bør beklages. Detailhandelens „smådrift" fremmedes jo af den samme næringslov, som på en måde skabte den moderne detailhandelsstand med dens organisationer og brancheegoisme.

Denne branche-egoisme er dog ikke af ny dato, hvad et kuriøst eksempel fra firserne viser.

Dengang havde nemlig halvandet hundrede „fruentimmere" tilladelse til at holde stade for Vandkunsten.

Men dette københavnske „loppetorv" var en torn i øjet på marskandiserforeningen, for hvem det i april 1887 lykkedes at kvæle torvet, og dermed forsvandt faktisk den sidste rest af virkelig detailhandel under åben himmel og under primitive former.

Grønttorvet stammer i lige linje fra amagernes og bøndernes torve på Amagertorv og Gammeltorv. Kødbyens placering på Vesterbro daterer sig fra et forbud fra 1583 mod slagtning indenfor byens porte. Derfor opførtes et offentligt slagtehus udenfor Vesterport, og i de følgende århundreder samledes den københavnske slagterbranche på Vesterbro med slagtergårde og kødudsalg.

Forholdene var alt andet end hygiejniske, men først i 1870-erne forbedredes de ved opførelsen af den første kødby, der ligesom den nuværende og anden kødby ligger på det Vesterbro, hvortil slagtningen forvistes allerede i Frederik den Tredjes dage.

Slagtergårdene medførte i det hastigt voksende København — fra ca. 1860 — en mangel på slagterbutikker. Landslagternes „udstillinger" på torvene var hverken en æstetisk eller hygiejnisk nydelse, og derfor opførtes midt i århundredet slagterboderne omkring Nikolaj kirkes ruin. Tiden løb dog fra dette forsøg på at skabe et detail-kødtorv. Byen blev for stor, og slagterboderne (populært kaldet „Maven") forsvandt igen.

En tradition blev brudt

Den allersidste rest af den gamle torvetradition forsvandt i 1927, da fjerkræhandlerne forvistes fra åben plads på Gammeltorv, hvor de havde holdt til i langt over 500 år, til fjerkræhallerne i Kødbyen. Æghandelen til forbrugere findes i mindre målestok i grønttorvets umiddelbare nærhed — på Nørrevoldgade. Her er der efterhånden blevet et langstrakt torv som anneks til det efterhånden alt for lille grønttorv.

Der er næppe tvivl om, at såfremt Københavns kommune havde råd dertil, ville der blive opført en moderne, overdækket grønttorvshal på et trafikmæssigt og geografisk bedre beliggende sted. Københavns geografiske centrum er i løbet af de sidste 50 år blevet skubbet mere og mere i nordvestlig retning, og grønttorvet må en dag følge med. Og når det — såvel som fisketorvet — har fundet en ny plads i omgivelser, der er lige så mekaniseret som Kødbyens, er torvenes forvandling fuldbyrdet. Da er de maskiner i byens levnedsmiddelforsyning og befriet for de maleriske, men ofte urationelle former, hvorunder torvehandelen endnu foregår.

Otto Riis.

VIRKELIGERE end selve virkeligheden

Andels-Teatret opfører Priestleys verdenskendte skuespil En inspektør ringer på

Inspektørens store rolle udføres af Bjarne Forchhammer.

SOM Andels-Teatrets anden forestilling i dette efterår har den berømte engelske forfatter J. B. Priestleys skuespil première i Nykøbing Falster den 23. september for derefter at gå på tourné hele landet over.

En inspektør ringer på —! begynder som et decideret lystspil: Den velhavende provinsfabrikant Arthur Birling fejrer en aften sin datters forlovelse med konkurrentens søn. Hele fremtiden tegner lys og ubekymret for såvel de ældre som de yngre — og ikke mindst for de to firmaer, der før eller senere vil blive sluttet sammen til eet. Da bliver en inspektør pludselig meldt. Hvad vil denne inspektør? Vil han kun berette om den triste hændelse, at en ung fabriksarbejderske har taget livet af sig? Og hvad kommer det familien Birling ved?

Han kommer for at drage hvert enkelt af familiens medlemmer til ansvar for det, der er sket. Selvfølgelig afviser de kategorisk enhver tilknytning til den unge pige og forsøger både at latterliggøre inspektøren og bagatellisere begivenheden. Men en efter en drager inspektøren dem frem i søgelyset og »klæder dem af« for publikums øjne. De har hver deres skyld, deres andel i, at det blev umuligt for denne oprindelig så livsglade unge pige at fortsætte tilværelsen.

Og måske viser Priestleys mesterskab sig allerbedst i dette skuespil. Med en aldrig svigtende logik og samtidig med åbent blik for hver scenisk virkning stiger spændingen fra scene til scene. Hver ny person, der drages til ansvar, krymper sig og forsøger alle mulige udflugter for at undgå det uundgåelige, at blive stillet ansigt til ansigt med en gerning, der, den gang den blev begået, måske ikke forekom så særlig usædvanlig eller angribelig, men som har fået de mest overraskende og frygtelige konsekvenser. Men det er ikke blot handlingen og begivenhederne, der fængsler og samtidig morer os, men også den menneskekundskab, hvormed Priestley udleverer sine personers karakterer, deres oprigtighed eller uoprigtighed og hele den selvbevidste opkomlings „overklasse"-overlegenhed.

Medens personerne endnu svæver i uvidenhed om afsløringernes rækkevidde, aner vi, publikum, hvad der vil komme, og glæder os på forhånd til at se hele det væv af forloren sikkerhed og af løgnagtighed, som flere af personerne dækker sig bagved, blive trevlet op stykke for stykke, indtil det tilsidst er fjernet helt.

Hjalmar Madsen i rollen som den rige fabrikant Birling.

Det var oprindeligt meningen, at Det kgl. Teater ville have spillet *En inspektør ringer på —!*, men af forskellige grunde blev det Folketeatret, som opførte det ualmindeligt drevne stykke. Aften efter aften fulgte publikum med latter, spænding og levende interesse skuespillet, der hele verden over har været ført til sejr på de mest forskelligartede scener.

— Hvilken opfattelse ligger til grund for opførelsen her? spørger vi forestillingens instruktør, dir. *Bjarne Forchhammer*, der svarer:

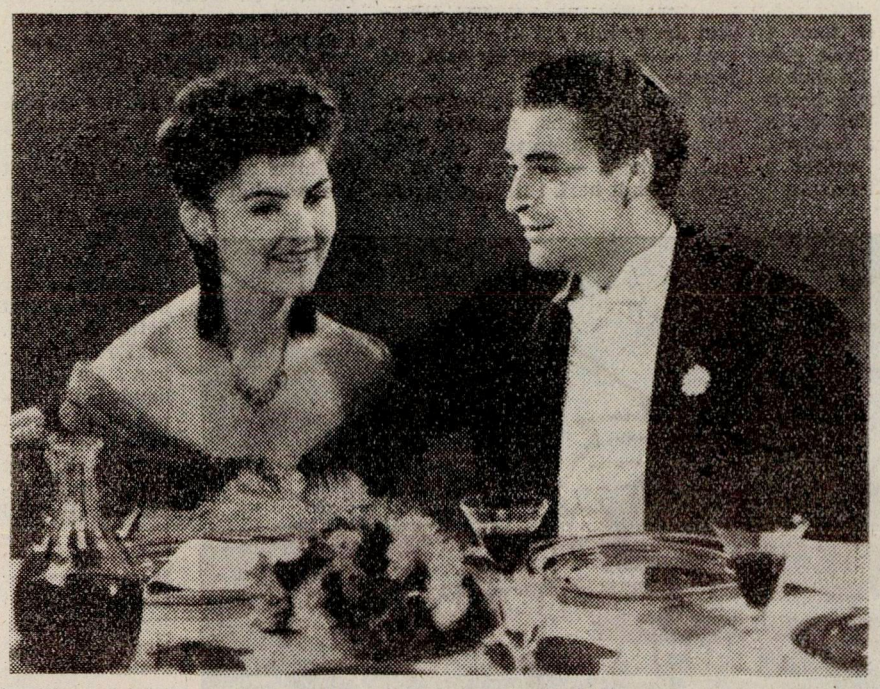
— Jeg har opfattet stykket som en realistisk drøm, som en af disse drømme, der mange gange kan forekomme os mere virkelige end virkeligheden selv.

Priestley overværede selv opførelsen af *En inspektør ringer på —!*, da det gik på Folketeatret, og fra scenen udtalte han sig yderst anerkendende om forestillingen, der ligesom på Andels-Teatret var iscenesat af Bjarne Forchhammer, idet han hævdede, at den kom på højde med andre opførelser, han havde set.

Priestley er en ivrig forkæmper for andelstanken og -bevægelsen. Hele hans livssyn bunder i en stærk og levende følelse af fællesskab, af fælles rettigheder og fælles ansvar. Samtidig er han en fremragende dramatisk forfatter med vågen sans for scenens krav om blanding af humor og alvor, overraskelse og spænding.

Bjarne Forchhammer, der har spillet inspektørens rolle på Folketeatret, udfører den også på tourneen. Fabrikant Birling spilles af *Hjalmar Madsen*, hans kone af *Bodil Lindorff*, datteren af en ny, ung skuespillerinde *Lilli Holmer*, svigersønnen af *Carl Ottosen*, sønnen af *Erik Frederiksen* og endelig en tjener hos Birling af *Helge Lund*.

Dekorationen er malet af *Elvin Gay*, og såvel det omfattende lysanlæg som møblerne er leveret af FDB.

De to unge, for hvem fremtiden tegner sig lys og lykkelig, indtil inspektøren melder sig. Lilli Holmer som Birlings datter, Carl Ottosen som svigersønnen.

HJØRNET

Den urokkelige moderkærlighed

SKAL jeg finde mig i det? spurgte hun. Hun var en ældre, enlig mor. Spørgsmålet var rettet til en medpassager i en sporvogn.

Det, hun absolut ikke mente at kunne finde sig i, var, at hendes datter — som hun helt alene havde opfødt — efter at være blevet gift kun inviterede hende ud til sig og sin mand i ny og næ. Og der var — forstod man — i den familie så temmelig langt mellem ny og næ.

Lykkeligvis var det ikke mig, der var den adspurgte medpassager. Vist var det synd for den mor. Der var ingen tvivl om, at hun elskede denne datter og savnede hendes omgang. På den anden side var der i hendes let aggressive væsen noget, som lod den mulighed stå åben, at datteren med sin svigtende gæstfrihed måske blot søgte at værne husfreden. Og hvad skulle man så sige?

DET er en gammel erfaring, at de bedste og kærligste mødre ofte bliver de dårligste svigermødre. Den stærke, og måske blinde, kærlighed til sønnen eller datteren kan så let gøre dem mindre tolerante overfor svigerdatteren og svigersønnen.

Men også i tilfælde, hvor der ikke foreligger noget specielt svigerbørnsproblem, kan moderkærligheden i sig selv blive et problem. Det er så tungt at måtte erkende det, men sådan er det: Moderkærligheden, så stor, så stærk og så ren, den er, kan nu og da — og slet ikke så sjældent — blive lidt af en belastning for den, mod hvem den rettes.

Moderkærligheden er urokkelig også i den forstand, at den kun i sjældnere tilfælde er i stand til at tilpasse sig barnets skiftende kærlighedsbehov. Det er umiddelbart så smukt et billede, at for moderen bliver barnet aldrig for stort til at sidde på skødet — men den menneskelige erfaring viser, at der trods alt sker en vækst, og at denne vækst nødvendiggør en anden og lidt mere praktisk placering af barnet. Det mindre barn og den voksne søn eller datter kan hver for sig have behov for lige megen kærlighed, og for den samme kærlighed, men ikke for de samme ytringer af denne kærlighed, ikke for de samme ydre manifestationer.

DET er livets lov og mening, at barnet hopper ned fra skødet og lærer sig at stå på egne ben. Det gør ofte ondt i moderhjertet, men det er dog ikke denne smerte, der er moderkærlighedens tragedie. Moderkærlighedens tragedie er, at moderen så ofte opfatter sit voksne barns selvstændighed i tanke og følelse som en personlig tilsidesættelse og et tegn på sønnens eller datterens svigtende kærlighed til hende.

Og fra skuffelsen og sorgen herover er der mange gange ikke så alt for langt til bitterheden og selvretfærdigheden.

DET siger sig selv, at også barnet i mange tilfælde må bære sin del af skylden for de skærmydsler, denne i mangt og meget naturbetingede konflikt forvolder. Men moderkærlighedens tragedie vender også en side ud mod barnet — mod det barn, der føler lige så varmt for moderen, som hun for det. Man er tilbøjelig til at glemme det, men hvorfor skulle det gøre mindre ondt i sønnen eller datteren end i moderen, når han eller hun på grund af et sådant pirreligt indbyrdes forhold brænder inde med sin kærlighed, sin ømhed.

epistolaren

MULTATULI

Der går en folkerejsning over Asien. Asien for asiaterne! lyder råbet. Vi er historisk kommet til det punkt, hvor den selvstændighedstrang, omgangen med europæerne har vakt hos Asiens folkeslag, er blevet sig selv bevidst og rejser kampen mod den mere eller mindre åbenlyse europæiske undertvingelsespolitik. Forfatteren Kaj Brusen tegner i nedenstående artikel portrættet af en hollandsk reformist og menneskeven, der kæmpede tappert, men forgæves mod sin tids brutale koloniforvaltning.

DET var en besynderlig mand, den nye kolonibestyrer, der en dag i foråret 1839 ankom til distriktet Lebak på Java — besynderlig i alt fald i de indfødtes øjne. Straks efter ankomsten og den påfølgende ceremoni, hvorunder amtmanden højtideligt havde indsat ham i embedet og præsenteret ham for kontrolløren og de øvrige tilstedeværende embedsmænd i distriktet, havde han talt til dem. Ganske som om han var en af deres egne.

— Folk i Lebak! Således havde han talt. — Da generalguvernøren tildelte mig dette embede, blev et længe næret ønske hos mig tilfredsstillet. Har jeg ikke før betrådt stedet her, kender jeg det dog af omtale. Såvel landet som jer, der bor her. I er meget fattige — mange af jer lider nød. Det skal være min opgave at søge at lindre jeres nød. Generalguvernøren er en retfærdig mand og vil have, at enhver af jer gør sin pligt. Dette er jeg sendt for at overvåge, og strengt vil jeg gøre det. Men samtidig er det også min opgave at påse, at ingen uret øves mod jer. Til mig skal I trygt komme, om nogen uretmæssig tager jer fra jeres marker, så den ris, I har sået, ikke kan blive høstet — til mig skal I komme med, hvad der muligt kan trykke jer. Ingen vaklen mellem pligt og ret har altid været min parole, og den skal også være jeres!

Aldrig før havde nogen embedsmand talt så ligefremme ord til de indfødte. Manden, der gjorde det, var endnu en ung mand — i begyndelsen af trediverne: *Eduard Douwes Dekker*. Hidtil et nyt og ukendt navn i den nederlandske koloniforvaltnings historie, men senere kendt ikke alene der, men over hele verden.

EDUARD DEKKER var den, der først af alle drog en lanse for at forbedre de indfødtes ulykkelige kår under embedsmandsvældet på de ostindiske øer.

I finanskammerets arkiver i Batavia lå dynger hobet op af gamle og gulnede dokumenter, affattet og sendt fra amtmænd og kolonibestyrere i forskellige distrikter. Eduard Dekker havde læst dem i de år, han havde siddet som yngste skriver på finanskontoret. Gribende beretninger om straffe og atter straffe. Rottingslag, afhugning af højrehånden på særlig genstridige, brændemærkning og livsvarigt tvangsarbejde. Eduard Dekker havde læst — det meste af hans fritid var gået dermed og med vandringer rundt i de indfødtes lejre.

De gulnede dokumenter i finansarkivet og samtalerne med de indfødte havde dannet grundlaget for, hvad der blev parolen i hans korte karrière — hans kamp mod det bestående system — mod undertrykkelse og mishandling af de indfødte. Hans tale til de indfødte gav klart udtryk herfor — og skaffede ham, inden solen den dag gik ned, den første reprimande fra amtmandens side. Kampen var begyndt.

— Min kompliment, hr. kolonibestyrer! Amtmandens håndtryk havde været køligt. — De talte klart og lod ingen i tvivl om Deres mening. Jeg kan kun ønske Dem alt muligt held med den opgave, De har stillet Dem. Der er megen nød, men også megen dovenskab her i Lebak. Vi har hidtil haft et udmærket middel mod det sidste ved at lade de mest genstridige arbejde på den indfødte regents, hr. Karta Negaras marker, eller hvor der ellers har været anvendelse for dem. De ligger således ikke regeringen til byrde. Jeg er forøvrigt enig med Dem i hvad angår, at enhver i Lebak trygt kan frembære sin klage, om han eller hun føler sig forurettet. Kun har De øjensynligt misforstået Deres instruks på et punkt. Domsafgørelser mellem ret og uret har hidtil været underlagt amtmandsembedet her i Lebak. Jeg håber, De også fremtidig vil overlade mig dette.

KAMPEN var begyndt — såvel fra Eduard Dekkers som fra amtmandens side. Dekker lod sig ikke holde tilbage ved advarsler, men fortsatte stædigt sin kamp mod det bestående system i kolonierne. Endog residenten i Bantam, den mægtige hr. Brest van Kempen, veg han ikke tilbage for at angribe.

Der var sket det, at Dekker en aften, han havde været i færd med at gå i seng, havde hørt listende trin i gruset udenfor huset. Han var gået derud og havde overrasket to af de indfødte foran et af husets vinduer, bankende dæmpet på det. Hvad ville de? havde han spurgt, og den ene havde fortalt, at hans datter aftenen forinden var blevet bortført.

— Bortført? Dekker havde tvivlende betragtet dem. Hvorfor kom de da ikke om dagen, men i stedet listende som tyve om natten?

Manden havde rystet på hovedet og peget på den anden, der nølende havde fjernet et laset lærredsklæde fra sine skuldre. De og det meste af mandens ryg var oversået med brede, blodunderløbne strimer.

— Det gik ham således, forklarede den første, — da han førte klage til amtmanden.

Det var hans eneste bøffel, der en nat var trukket ud af stalden af Karta Negaras folk — han førte klage til amtmanden, og amtmanden havde ladet politisoldater gribe ham. Tøjet var blevet flået af ham, og rottingslag efter rottingslag havde tvunget ham i knæ. Politisoldaterne havde grinende ladet ham løbe. En anden gang forstod han sikkert bedre at påskønne den ære, der vistes ham, når Karta Negara foretrak hans bøffel frem for andres i byen, havde de råbt efter ham.

— Men pigebarnet? spurgte Eduard Dekker de to mænd. Var hun da også hos Karta Negara?

— Det var derfor, amtmanden og residenten i Bantam bestandig holdt hånden over Karta Negara! forklarede de begge. Særlig residenten ønskede at have de smukkeste af de indfødte unge kvinder i sit hus — ikke til egen opvartning alene, men også til gæsternes.

Dagen efter opsøgte Eduard Dekker amtmanden og anmodede ham om med politisoldater at gennemsøge residentens hus. Amtmanden havde ringet på sin sekretær.

— Skriv ned: Bestyrer af distriktet Lebak, hr. Eduard Dekker, er efter at være trængt ind i mit hus fremkommet med graverende beskyldninger mod residenten i Bantam — beskyldninger gående ud på, at residenten skulle lade unge indfødte kvinder med magt føre til sit hus. — Klagen skal blive forelagt hr. residenten.

De sidste ord var rettet til Eduard Dekker. Han havde på det tidspunkt ikke andet at gøre end at trække sig tilbage.

EN uge efter, at de to mænd havde søgt Dekker i hans hus, blev den forsvundne unge pige fundet som lig i floden. Dekker gik igen til amtmanden. De to mænd, der havde meddelt ham om pigens forsvinden, var aftenen forinden af politisoldaterne blevet hentet og sat i hver sin celle i Bantams arrest.

— Hvorfor? spurgte Dekker. Det må være min ret at spørge, eftersom det er min agt at sende rapport over, hvad der er sket, til regeringen i Haag.

— Overflødigt, hr. kolonibestyrer! Amtmandens stemme lød ikke mindre aggressiv og kold end Dekkers. — Rapport er allerede afsendt herfra til regeringen. Rapport over Deres optræden, der i mere eller mindre grad forleder de indfødte til oprør. I dette tilfælde har jeg set mig nødsaget til at statuere særlig strenge straffe til advarsel. De to mænd i Bantam arrest har ført grove beskyldninger mod residenten. De vil begge blive idømt livsvarigt strafarbejde.

— Og det uden forhør og undersøgelse, hr. amtmand?

— Der har været afholdt forhør, som jeg har fundet fornødent, hr. bestyrer. Hr. residenten er blevet forelagt beskyldningerne, og de to mænds ophold i arresten er resultatet af hans svar. Ønsker De mere, hr. bestyrer — —

Før Dekker havde fået samlet tilstrækkeligt materiale til underbyggelse af et krav fra hans side om regulær undersøgelse i sagen, indløb fra generalguvernøren svar på amtmandens rapport. Dekker kendtes heri skyldig i maskepi med de indfødte, så respekt og disciplin i distriktet svækkedes.

Der stilledes ham i svaret valget mellem en stilling på halv løn som sekretær under amtmanden i et andet distrikt — eller afsked.

Dekker valgte det sidste.

MAX HAVELAAR hed en bog, som i efteråret 1859 udkom på et mindre forlag i Brüssel. Som forfatter af bogen stod anført et besynderligt navn: *Multatuli*. Oversat betyder det: *Jeg har båret meget.*

Manden, der benyttede sig af dette dæknavn, var Eduard Dekker. På Java havde han kæmpet — og slaget var så eftertrykkeligt tabt. På et usselt tagkammer i Brüssel blev et nyt indledet — og bogen Max Havelaar skulle blive den jernnæve, der slog det gamle systems mure i grus på Jave og alle nederlandske kolonier.

Han er selv hovedpersonen, en kolonibestyrer ved navn Max Havelaar, i bogen. Dens mest gribende og stærkest virkende kapitler handler om en lille javanerdreng.

Javanerdrengens tragedie er en genspejling af den mare, der rider alle javanere. Bøflerne, hvormed de pløjer deres jord, fratages dem. Distriktsforstanderen optræder i regeringens navn. Over regeringen er ingen. Amtmanden spørger ikke distriktsforstanderen eller andre embedsmænd under ham, hvorfra de slagtede bøfler i deres kældre stammer.

Tre gange havde den lille javanerdreng set sin fars bøfler blive taget af distriktsforstanderen.

Sidste gang giver faderen op. Der er ikke mere bohave at sælge til at købe flere bøfler for. Uden bøfler kan jorden ikke blive pløjet, og uden at jorden er pløjet, kan han ikke betale den afgift, som regeringen kræver.

Og det sidste er der streng straf for. Det kan koste højrehånden — i mildeste fald rottingslag på den nøgne krop på den åbne plads foran amtmandens vinduer i Bantam. Javanerdrengen må stoppe ørene for faderens skrig, da politisoldaterne har fundet ham.

Der er endnu strengere straf for at flygte fra sine forpligtelser. Loven tillader distriktsforstanderen at tvinge drengen, hvis far ikke har betalt sin afgift, i arbejde på sine egne marker.

Et glimt af poesi bryder frem i form af den lille javanerpige Adinda, der under et ketapantræs krone giver drengen en jasmin. Hun er hans legekammerat fra dage, der var lykkelige, og den, som både hans og hendes forældre har bestemt engang skal være hans kone. Det må ikke ske, at han skal arbejde på distriktsforstanderens marker. Så hellere flygte og være fri — flygte. Der er risikoen for at blive fanget og få samme skæbne som faderen, der er død i fængslet efter rottingslagene. Men chancen fremfor distriktsforstanderens marker. Jasminen er det pant, der skal borge for, at hun altid vil vente.

Han flygter til Batavia, hvor fornemme folk gerne tager javanerdrenge i deres tjeneste.

... men end ikke hendes hus kan han se, da han kommer tilbage og kan betale.

Dræbt — men først mishandlet af politisoldaterne — det er, hvad andre i byen kan fortælle om hende. Af politisoldaterne, der var sendt ud for at kue dem, der havde gjort oprør. Blandt oprørerne var hendes far. Oprører blev han i det øjeblik, distriktsforstanderen også havde taget *hans* sidste bøffel.

På brandtomten lå den pind, hvor Adinda plejede at hænge sine klæder, når hun lagde sig for at sove. Alt andet var borte.

Amtmanden i Bantam havde atter vist sin faste hånd. „Roen genoprettet" var den bemærkning i rapporten, der affødte en ny tilids- og takkeskrivelse fra generalguvernementet.

PENNEN er blevet Eduard Dekkers våben. Anklagerne svejses sammen i en stålhård mur, der ikke har den mindste åbning for bortforklaringer og pardon.

På en fattig kvist i Brüssel blev hans bog til. Han var alene. Familien i Haag havde — hvad de hele tiden havde arbejdet på — endelig fået overtalt hans hustru til at bryde ægteskabet. Da bogen udkom, vakte den forfærdelse. Regeringen tilbød ham en større pension som oprejsning for hans afskedigelse. En formue på bordet, om han ville love at rejse bort og love, at *Max Havelaar* ikke blev trykt i flere oplag.

Eduard Dekker lo. Bogen kom ud i Tyskland, Frankrig, i alle nordiske lande, i Indien, over hele verden, på alle sprog. Medens det skete, fandt en tiltrængt og gennemgribende udrensning sted indenfor den kongelige nederlandske koloniforvaltnings embedskontorer.

Eduard Dekker drog til Tyskland og forblev der resten af sit liv. Nogen økonomisk fordel skaffede Max Havelaar ham ikke. Det var heller ikke derfor, han havde kæmpet. Fattig og ensom døde han i begyndelsen af 1887.

Men flere steder rundt om på de ostindiske øer har indbyggerne rejst trækors.

Multatuli står der skåret i dem *Jeg har båret meget.*

FARLIGE FØLGER FOR USA OG EUROPA, HVIS SAMHANDELEN OPHØRER

I denne artikel opridser den amerikanske handelsminister Charles Sawyer linierne for samhandelen mellem Europa og USA. Han påviser, at ikke alene Europa, men også USA vil komme i store vanskeligheder, såfremt samhandelen reduceres. En rolig og afbalanceret økonomisk udvikling er vejen frem til frelse for den internationale handel, og som den store kreditornation vedstår USA sit ansvar her.

Af USAs handelsminister CHARLES SAWYER

DE FORENEDE STATER står overfor afgørelser af vidtrækkende betydning.

De første genopbygningsarbejder i Vesteuropa er nu ved at være løst, og de fleste lande må finde udveje til at forøge deres produktion af eksportvarer og øge deres salg udenlands, især i dollarområder, såfremt de vil opretholde deres levestandard og fastholde deres plads i verdenshandelen. Bevillingerne til amerikansk økonomisk hjælp vil falde i de kommende år. Men verden vil stadig have behov for leverancer fra USA.

Dette er lige så meget et problem for USA som for Vesteuropas lande. Det siger sig selv, at den amerikanske regering ikke ubegrænset kan yde løbende hjælp, men USA har interesse i, at den økonomiske livskraft ophjælpes hos vennenationerne. Først når denne livskraft er genskabt, kan USA være sikker på, at dets egne produkter har et varigt marked, og kun gennem højnelse af den almindelige levestandard i verden, og ved at der skabes virkelig tillid til fremtiden, styrkes de demokratiske institutioner og sikres den verdensorden, de allierede nationer har kæmpet for.

Medens Vesteuropas lande forøger anstrengelserne for at udvide deres eksportproduktion, må man i USA finde muligheder for at forøge forbruget af europæiske produkter. Kun således vil man kunne genoprette den nødvendige balance i verdenshandelen.

Uoverskuelige konsekvenser

Problemet er at få lukket kløften mellem Amerikas eksport og import.

Og det er en kløft af ganske anselig størrelse. Således var i årene 1946–49 Amerikas eksport af varer mere end 25 milliarder dollars større end importen. Lægger man hertil yderligere tjenesteydelser af alle arter, bliver forskellen mellem eksporten og importen 32 milliarder dollars. Dette eksportoverskud er hovedsagelig blevet finansieret ved amerikanske gaveydelser eller kreditter.

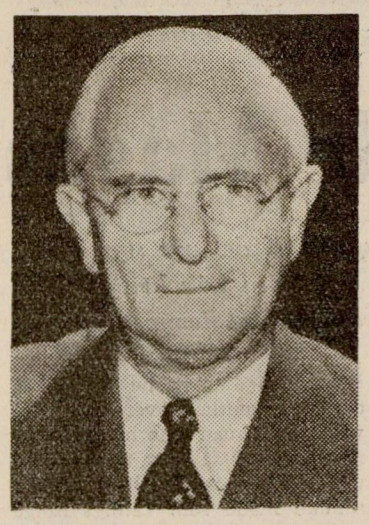
Trods alt er kløften „positiv" for USA. Den betyder, at USA må importere mere for at sætte andre lande i stand til at købe amerikanske eksportvarer. For England og Vesteuropa, der har nydt godt af det amerikanske eksportoverskud, er kløften „negativ". Disse lande må udvide deres eksport for at blive i stand til at betale for deres import.

Det siger sig selv, at en almindelig stigning i eksportmængden fra andre lande ikke af sig selv medfører balance i verdenshandelen, så længe størsteparten af verden dog køber mange flere varer i USA, end de omvendt kan sælge til USA. Devalueringen af valutaerne i over 30 lande skulle imidlertid efter sin hensigt tjene til, at landene passede bedre på deres dollarimport (som i forvejen var blevet formindsket ved en stram import- og valutakontrol).

Der er således ingen tvivl om, at kløften nok skal blive lukket. Men vil det ske ved, at værdien af eksporterede varer går ned med 4 eller 5 milliarder dollars? Eller vil et relativt højt eksportniveau blive finansieret gennem større import forbundet med forøget anvendelse af amerikanske penge til rejser udenfor USA og ved en forstærket strøm af dollarinvesteringer i udlandet?

Kløften må lukkes

Såvel USA som resten af verden har en levende interesse i, at den sidste udvej benyttes.

Handelsminister Charles Sawyer.

For Amerika vil en nedgang i eksporten på 4–5 milliarder dollars have en større deflationsvirkning, end tallene direkte giver udtryk for. Arbejdere, som fremstiller varer til eksport, ville blive kastet ud af deres stillinger og tvunget til at reducere deres egne køb. Dette ville igen mindske salget af andre varer og forårsage yderligere arbejdsløshed. På denne måde ville en kædereaktion sætte ind. Den ville kunne medføre en formindskelse af nationalindkomsten på flere gange værdien af eksportens forringelse. Samtidig ville beskæftigelsesniveauet falde betydeligt. Dertil kommer, at amerikansk eksport er stærkt koncentreret på relativt få produktionsområder. Virkningen af en stærk og pludseligt indtrædende nedgang ville berøre industrierne hårdt og skabe vanskeligheder i mange egne, hvor der ikke let kan foretages omstillinger af produktionen, end ikke i løbet af en årrække.

Nu er det ikke min mening, at USA nødvendigvis må opretholde en eksport af det nuværende omfang for at undgå dette fald. I løbet af nogen tid *kan* USA på grund af sine indre vækstmuligheder omstille sig til en mindre efterspørgsel fra udlandet. Med andre ord: Produktionsoverskudet *kan* opsuges af hjemmemarkedet.

Men det vil være en smertefuld proces.

Et brat fald i eksporten fra USA ville dog have endnu stærkere virkninger i de lande, der blev hårdt ramt af krigen. Disse lande er langt mere afhængige af udenrigshandelen end USA. En standsning af vigtige forsyninger fra USA, især af foderstoffer og råvarer, ville i høj grad svække deres økonomi og få konsekvenser, som ikke kan overskues.

Washington arbejder med sagen

Få problemer studeres i dag med større interesse i Washington end netop dette. Den økonomiske samarbejds-administration (Marshall-administrationen) arbejder i nær forbindelse med repræsentanter fra Marshall-landene på at udvide disses eksport til det amerikanske marked. Store internationale messer afholdes mange steder i USA, og ved disse lejligheder udstilles i udstrakt grad fremmede varer. På en anden fælles linje søger man at øge antallet af rejser i udlandet ved at fjerne hindringerne for rejselivet.

Gennem USAs gensidige handelsprogram bliver urimeligt høje toldskranker reducerede. Et program for køb og oplagring af vigtige varer er ved at blive gennemført, og et program for teknisk assistance til at fremme den økonomiske udvikling er fremsat i kongressen. Det samme gælder et forslag, der skal sikre, at fortjenester fra oversøiske lande som følge af dollarinvesteringer kan omveksles til dollars. Dette sidste skulle tjene til at at opmuntre private amerikanske investeringer i udlandet.

Når vi kommer til 1953, skulle det være muligt at sikre fremmede lande tilstrækkelige midler til, at de kan betale den nødvendige import fra USA. Men om dette opnås, beror ikke alene på effektiviteten af de forholdsregler, jeg har nævnt, men langt mere på, om USA kan og vil opretholde en høj beskæftigelse.

Hvis USA gennem de næste tre år kan fastholde den hidtidige årlige produktionsforøgelse på 3 pct., vil den samlede produktion af varer og tjenesteydelser i USA beløbe sig til mere end 285 milliarder dollars — 25 milliarder dollars mere end det nuværende niveau.

Dette produktionsomfang vil sætte USA i stand til uden vanskeligheder at importere for to eller tre milliarder dollars flere varer fra fremmede lande end nu.

Men selv en forøgelse på så meget som 2 eller 3 milliarder dollars vil kræve de alvorligste anstrengelser både i USA og i de oversøiske lande. Resultatet nås ikke uden videre.

Skulle det derimod ske, at den industrielle produktion i USA faldt, og indkomstniveauet gik ned, ville virkningerne både for udenrigshandelen og for USAs politiske forbindelser verden over blive særdeles alvorlige.

USA føler ansvaret

Betydningen af forbindelsen mellem aktiviteten i USA og evnen til at importere varer fra andre lande blev tydeligt demonstreret sidste år. USAs nationalproduktion faldt fra sit højdepunkt: 270 milliarder dollars (årsgennemsnit, opnået i sidste kvartal 1948), til et tilsvarende årsgennemsnit på 263 milliarder dollars i første kvartal 1949, 260 milliarder dollars i andet og 256 milliarder dollars i tredie kvartal 1949. Det samlede fald var i disse ni måneder mindre end 5 pct. Ikke desto mindre faldt importen fra England og Vesteuropa samt disse landes afhængige områder med 10 pct. i første kvartal 1949, sammenlignet med sidste kvartal i 1948, med 32 pct. i andet og 38 pct. i tredie kvartal. Det samlede fald i importen fra alle områder var i disse ni måneder mere end 20 pct.

Amerikanerne er fuldkommen på det rene med konsekvenserne både ude og hjemme af en alvorlig økonomisk tilbagegang. I de sidste år har USA i sin økonomiske struktur indbygget sikkerhedsforanstaltninger, som skulle hindre en sådan ulykke. Ikke des mindre kan en endog relativt lille økonomisk tilbagegang i USA forstyrre verdenshandelen på afgørende måde.

Det må derfor håbes, at USAs økonomi udvikler sig så stabilt, at den kan bidrage til at skabe en mere afbalanceret verdenshandel. USAs ansvarsfølelse overfor sig selv og som stor kreditornation overfor sine udenlandske venner forpligter os til at sætte os disse mål. USAs medlemsskab i FN udtrykker vor vilje til at sikre en rolig og afbalanceret økonomisk udvikling. En sådan udvikling er frem for alt vejen frem til frelse for den internationale handel.

Princess Street – Edinburghs skønne hovedgade.

ET MUSIKALSK VIKINGETOG

Statsradiofoniens symfoniorkester har i år deltaget i de internationale festspil i Edinburgh og med sin store sukces brudt nye baner for dansk musik i udlandet. Sverre Forchhammer fortæller her om det danske orkesters indsats ved disse festspil, der — skønt kun fire år gamle som institution — allerede har vundet ry verden over.

FOR fjerde gang har det kulturelle Europa haft opmærksomheden henvendt på Edinburgh. Siden 1947 har man i denne skotske by, fjernt fra den alfare verdensvej, afholdt storstilede festspil fra slutningen af august til lidt ind i september. Festspillenes officielle titel er »Edinburgh International Festival of Music and Drama«, og i hele anslaget har man lagt op til en virkelig international begivenhed. Selv om det utvivlsomt var meningen her at skabe et nyt Salzburg, er det internationale i Edinburgh festspillene i det væsentlige forskelligt fra præget i Salzburg. Her søger man at lokke det internationale publikum med det bedste, som østrigsk kultur kan opvise, medens man i Edinburgh søger at byde landets egne indbyggere internationale festprogrammer. Ganske vist har man håbet med tiden også at lokke det internationale publikum til Edinburgh, men endnu er det ikke lykkedes. Det er englændere og skotter – hvilket i Storbritannien er to stærkt adskilte begreber -- som strømmer til Edinburgh under festspillene for at bivåne de store kunstneriske begivenheder, og kun et fåtal af udlændinge følger i de internationale kunstneres fodspor til den skotske hovedstad.

Edinburgh har ingen tradition

Dirigenten Fritz Busch i ivrig samtale med radioens musikchef Peder Gram ombord på »A. P. Bernstorff«, som sejlede radioorkestret til Edinburgh. Med ryggen til solooboist Waldemar Wolsing.

for opbygningen af sådanne festspil. Det er ikke her, Mozart er født, og det er heller ikke her, Händel eller Bach har levet. Man må altså søge årsagen til, at netop Edinburgh er blevet udpeget til for en kort stund at være det kulturelle midtpunkt, i andre fortrin. I den forbindelse kan man først pege på beliggenheden. Skotterne fra det høje nord drager til Edinburgh for at overvære begivenheder, som ellers kun er forbeholdt det kræsne publikum i London, og fra syd strømmer Englænderne til for at kombinere en ferie i de skønne og særprægede omgivelser med oplevelsen af en række storstilede kunstneriske begivenheder. Husk på, at fra Edinburgh til Skotlands nordspids er der lige så langt som fra London til Edinburgh. Man har således valgt et passende midtpunkt, som kan trække publikum til fra alle kanter af landet.

Det er dog ikke blot den geografiske beliggenhed, der har givet Edinburgh chancen som international festspilby. Selve byen er smukt placeret i det skønne højland, gaderne er frie og åbne, ikke mindst den statelige *Princes Street*, der er åben til den ene side, hvor man over et blomstersmykket anlæg har udsigt til den højtbeliggende *Edinburgh Castle*, en middelalderborg, som ikke mindst i aftenens projektørlys tager sig strålende og fantastisk ud. Desuden rummer Edinburgh en for sin størrelse usædvanlig rigdom af koncertsale og teatre, som kan danne en værdig ramme om begivenhederne.

Ikke mindre end 8 fremkaldelser

I år har søgelyset i særlig grad været rettet mod Edinburgh fra Danmark, idet *Statsradiofoniens symfoniorkester* efter indbydelse fra festspilkomiteen har deltaget med tre koncerter, to under ledelse af Fritz Busch og en under Erik Tuxens førerskab. I et internationalt program, hvor orkestre som *Wienerfilharmonikerne, Berlinerfilharmonikerne, Augesteo de Rome*, det parisiske *Colonne-orkester*, det franske radioorkester og *Royal Philharmonic* fra London er naturlige deltagere under ledelse af verdens største dirigenter, må et gæstespil af det danske radioorkester, der ikke blot er et i internationale kredse forholdsvis ukendt orkester, men tillige et relativt nyt orkester uden hævdvundne traditioner, betragtes med den største interesse. Radioorkestret er hele landets ejendom, kan man sige, og denne begivenhed er derfor ikke ligegyldig for nogen dansk borger. Endvidere er det første gang, at en så stor dansk kulturdelegation – orkestret tæller omtrent hundrede mand – er sendt samlet ud af landet. Ligegyldigt om man var musikinteresseret eller ikke, måtte man følge radioorkestrets tur til Edinburgh med interesse. Det gjaldt her en national sag, et budskab fra Danmark til den britiske nation om, at vi her hjemme ejer andet end flæsk, smør og æg.

Dette kulturelle vikingetog lykkedes heldigvis over al forventning. Man havde nok turdet håbe på en pæn sukces. Men ingen kunne have forudset, at ikke blot publikum, men også den kræsne og forvænte engelske kritik faktisk overgav sig betingelsesløst, da de hørte orkestret.

Vi, som var tilstede, følte brystet svulme af national stolthed, da den første bifaldsbølge brød løs efter Horneman's Aladdin-ouverture i Fritz Busch's mesterlige fremførelse. Dette skønne romantiske stykke musik, inspireret af Mendelssohns lette sommernatstoner, tog straks tilhørerne med storm, og med hvert nummer steg begejstringen indtil Strauss' »Till Eulenspiegel« i en virtuos udførelse, hvor hvert enkelt medlem af radioorkestret ydede det fantastiske, fremkaldte en storm af bifaldsudbrud med bravoråb og tramp i gulvet. I byen talte man om, at Fritz Busch havde fået otte fremkaldelser, medens den forgudede dirigent, Sir Thomas Beecham, et par aftener tidligere, hvor han dirigerede det franske radioorkester, kun havde fået tre.

Nu vil man bedre forstå Carl Nielsen

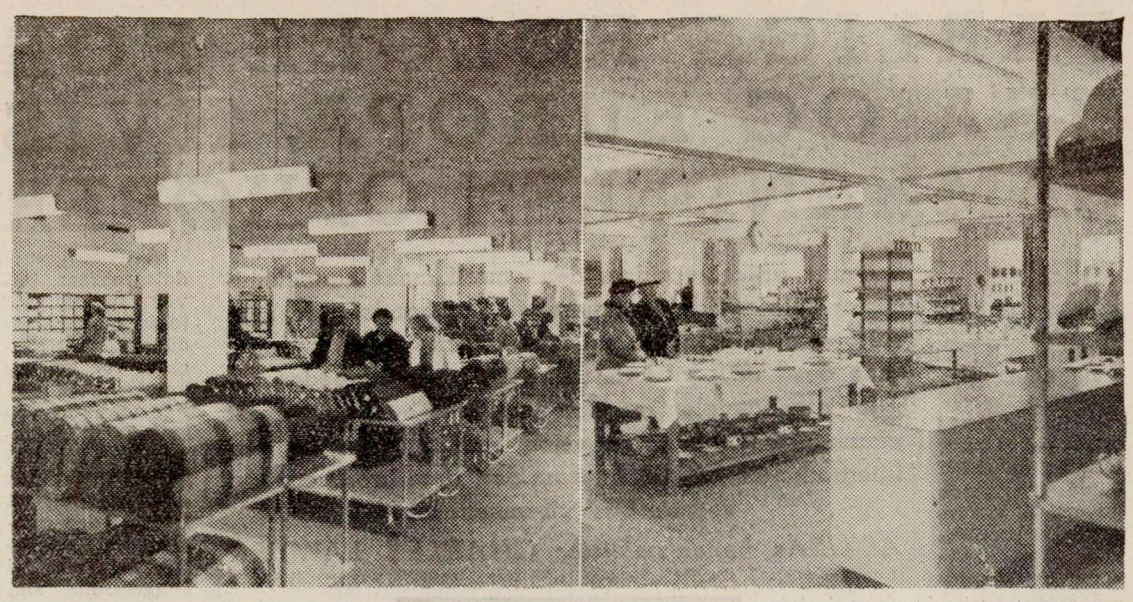
Sejren blev naturligvis ikke vundet helt på een aften. Ved den efterfølgende koncert blev den fastslået med femtommersøm. Og nu var vejen banet for den tredie koncert, den, som vi alle havde været mest nervøse for. Ikke fordi dirigenten var en anden. Vi vidste, at Erik Tuxen kunne klare for sig i den hårde konkurrence, selv om han ikke på forhånd var så kendt som Fritz Busch. Men programmets hovedindsats var Carl Nielsens 5. symfoni, som var ganske ukendt for publikum i Edinburgh. I talrige år har der været kæmpet for at vække international opmærksomhed om Carl Nielsens navn, men det er aldrig lykkedes i det omfang, som vi danske finder rimeligt. I Edinburgh blev der imidlertid på epokegørende vis brudt en breche for forståelsen af vor store nationale komponist. Netop med den femte symfoni skulle det lykkes at fremkalde ikke blot interesse for, men også forståelse af Carl Nielsens musik. Og den sejr, som Erik Tuxen og radioorkestret ved denne lejlighed vandt for Carl Nielsens musik, vil utvivlsomt sætte dybe spor i fremtiden indenfor det internationale musikliv.

En anden begivenhed, som vi danske havde særlig grund til at være stolte af, var en koncert, som Emil Telmanyi gav i Freemasons Hall, en mindre koncertsal, som dannede rammen om små eksklusive kammerkoncerter. Telmanyi lancerede ved denne lejlighed sin specielt konstruerede Bach-bue, som gør det muligt for ham at gengive de Bach'ske solosonater i deres oprindelige form. Koncerten vakte den største opsigt og blev en stor sejr for den danske violinvirtuos.

Bliver det næste gang ballettens tur?

At komme nærmere ind på de enkelte begivenheder ved dette års festspil ville være uoverkommeligt. Desværre har ledelsen i den blotte iver for at gøre det så godt som muligt tilsyneladende fulgt parolen »jo mere, des bedre«, hvilket medførte, at alt ikke var lige godt. Programmerne var så uoverkommelige, at man næsten gik til bunds i begivenheder og følte sig kvalt i dette kunstneriske overflødighedshorn. I løbet af de tre uger, festspillene varede, blev der givet 175 forestillinger under medvirken af ialt 1700 kunstnere, og byens befolkning har været forøget med ca. 100.000 indbyggere, der har skabt et mylder i koncertsale, teatre og på gaderne.

Nu er festspillene slut for i år, og Edinburgh falder atter hen i sin vante tornerosesøvn, hvor den sidste sporvogn kører i remisen kl. 22. Vimplerne langs *Princess Street* er taget ned og gemt hen, og projektørerne omkring slottet er afmonterede og kørt bort. Men komiteen er allerede i fuld gang med at planlægge næste års festspil. Danmarks navn er nu fastslået, og fra mange sider har der været ytret ønske om atter at få danske kunstnere til Edinburgh. Sandsynligvis bliver det Den kgl. ballet, som næste gang skal afsted. Forhandlingerne er allerede i fuld gang.

Herover to glimt fra det smukke varehus. Til venstre stueetagen, hvis midte er optaget af metervarernes stofruller. Til højre ses et hjørne af isenkramafdelingen, som lokker kunderne med smukt dækkede borde.

Så åbnede Magasin ANVA

Festlig publikumsmodtagelse af det nye stormagasin, der sælger til alle, men hvis kvitteringer kan blive penge værd for medlemmerne

DER stod en kø ned ad Thorshavnsgade, da Magasin ANVA åbnede om morgenen d. 1. september i strålende sol og med en frisk vinds smæld i de mange flag langs facaden. Man havde nok anet, med hvilken interesse den lokale befolkning fulgte ombygningen og udvidelsen af lokalerne, og mange øjne stod på stilke, da en flig af sløret for det nye magasin løftedes dagen i forvejen ved de mange receptionsgæsters ankomst. Da portene officielt åbnedes fredag morgen, fyldte et veloplagt premièrepublikum huset.

Der hørtes mange lovord over de smukke lokaler og de mange varer, og direktør *Frede Jensen* er indstillet på at gøre alt for, at kunderne ikke blot føler sig godt tilpas, medens de er i huset, men også efter at de er kommet hjem og har taget de købte varer i brug. Det almene behov dækket med kvalitetsvarer til rimelige priser er, som tidligere nævnt, magasinets motto. Og den omstændighed, at ANVA er et brugsforeningsvarehus, og at FDB selvsagt er hovedleverandøren af mange varer, betyder ikke, at man ikke kan få varer af anden oprindelse, hvis man ønsker det.

Magasin ANVA er stiftet af en række sjællandske brugsforeninger – med HB i spidsen – sammen med FDB. Men ANVA er et selvstændigt selskab med eget næringsbrev og har således frit og åbent salg til alle. Hvilket forhåbentlig skulle kunne kalde interesserede ikke-medlemmer til. Men denne selvstændighed medfører ikke, at medlemmerne ikke vil få del i et eventuelt overskud. Hvis varehuset, hvad man håber, kommer til at gå så godt, at man kan udbetale dividende, vil det ske på samme måde som vanligt ifølge andels-grundsætningen. Det er derfor af betydning, at medlemmerne gemmer kvitteringerne fra indkøb i Magasin ANVA.

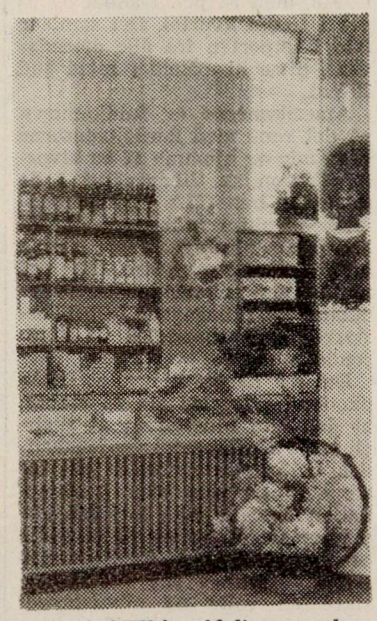
Det er naturligvis ikke let at starte et nyt, stort magasin på Islands Brygge. Men nu er det altså gjort. I tillid til, at brugsforeningsmedlemmerne i hovedstaden og dens nærmeste omegn med deres indkøb vil skabe det fundament, ud fra hvilket en initiativrig ledelse vil kunne foretage sine videre fremstød.

På første sal findes et stort udvalg i bekiædning for damer og herrer.

Der var flagdekoration foran ANVA på åbningsdagen.

I en af ANVAs afdelinger sælges tobak og vin, hovedsageligt FDBs egne og velkendte mærker.

Fotograferet ved receptionen i anledning af ANVAs åbning ses herover fra venstre direktør Ebbe Groes, FDB, direktør Kjeldsen Andelsbanken, ANVAs direktør Frede Jensen samt formanden for ANVAs bestyrelse, direktør Kaj Nielsen, som får magasinets bogafdeling forevist af en af ANVAs afdelingschefer, hr. Majgaard Fabricius.

HORISONTEN RUNDT

Ytringsfriheden I AGT I LÆNKER

I pressen afspejler folkets mening sig, men ganske vist kun i de samfund, hvor fri meningsudveksling er mulig. Ser vi f. eks. på Ruslands presse, gengiver den ikke, hvad folket mener, men hvad magthaverne ønsker, at folket skal tænke og mene.

Den russiske presse er statsdirigeret og -kontrolleret, men set historisk er denne tilstand næsten lige så gammel som pressens historie i Rusland.

Også i czartiden blev pressen kontrolleret. Grupper, der ville give udtryk for en anden opfattelse end den officielle, måtte kæmpe for sine tanker i illegale blade. Det første illegale politiske blad dukkede frem i Rusland for godt 100 år siden, og da den kommunistiske bevægelse begyndte at tage form i 1890erne, tog den straks de illegale blade i sin tjeneste. Det første blad i denne art var *Iskra*. Det redigeredes af en person, hvis dæknavn *Lenin* nu er identisk med Ruslands nyeste historie. På tilsvarende måde har *Stalin* fra første færd slået sit dæknavn fast gennem det illegale *Pravda*, der fremkom som talerør for det »underjordiske kommunistparti« i 1912.

EFTER revolutionen i 1917 blev de kommunistiske illegale blade ordinære aviser, *Pravda* blev partiets officielle talerør, men undergik samtidig en stærk forvandling.

Den illegale presse var et af våbnene i kommunisternes kamp for at opnå magten. Med deres legale presse stabiliserede de deres magt. Enhver af regeringens forholdsregler skal have en fremtrædende plads i de russiske aviser og skal altid retfærdiggøres i bladenes ledende artikler. Det er sikkert ikke altid lige let for sovjet-journalister at få den omskiftelige indenrigs- og udenrigs-kurs til at falde på linje med de kanoniserede leninistisk-stalinistiske fortolkninger af marxismen.

NU udkommer der i hele Rusland ca. 700 blade med ialt 40 millioner eksemplarer. Hver eneste republik har sit officielle dagblad, der er mindst eet i hver større by, desuden har store fabrikker ofte sin egen avis.

Især koncentrerer sovjetpressen sig dog i storbyerne og stærkest i Moskva, hvor der udkommer ikke færre end 40 dagblade samt 200 ugeblade o. lign. Dette masseopbud kan forekomme os andre noget overflødigt, når aviserne praktisk talt har samme indhold.

DET største russiske dagblad er *Pravda* med 3½ mill. eksemplarer daglig. Bladet er stadig talerør for det kommunistiske parti og derfor Ruslands mest betydende blad. Næststørst er *Isvestia*, regeringens blad, med to millioner eksemplarer daglig. Andre af de mest betydende blade er *Den røde stjerne* (hærens blad), *Trud* (fagforeningernes) samt *Komsomolskaya Pravda* (den kommunistiske ungdoms blad).

Disse blade er ikke censureret i dette ords almindelige forstand, hvilket skyldes, at bladenes redaktioner og det kommunistiske parti i eet og alt er det samme.

Om den øvrige russiske presse hedder det i officielle udtalelser, at den ikke er censureret, men »overvåget« af til formålet indrettede institutioner. De skal sørge for, at »der ikke indsniger sig falske oplysninger eller beskyldninger mod sovjetfædrelandet eller dets ledere« i bladene.

EN af censurafdelingerne er det kommunistiske partis presseafdeling, som bl. a. udsteder arbejdstilladelserne til journalister. Fra samme departement udsendes orientering til bladredaktørerne om de linjer, de skal følge i deres blade, når de vil fremsætte synspunkter. Desuden passerer alle meddelelser om forhold i udlandet dette departement, som viderebringer dem til bladene i den form, sovjetborgerne skal have oplysningerne serveret.

De russiske blade lægger hovedvægten på artikler om indre russiske forhold. Partiledelsens beslutninger får altid den fornemste plads i bladene, mens afgørende politiske begivenheder i udlandet fremstilles meget kortfattet — oftest som en kritik af vestens forhold.

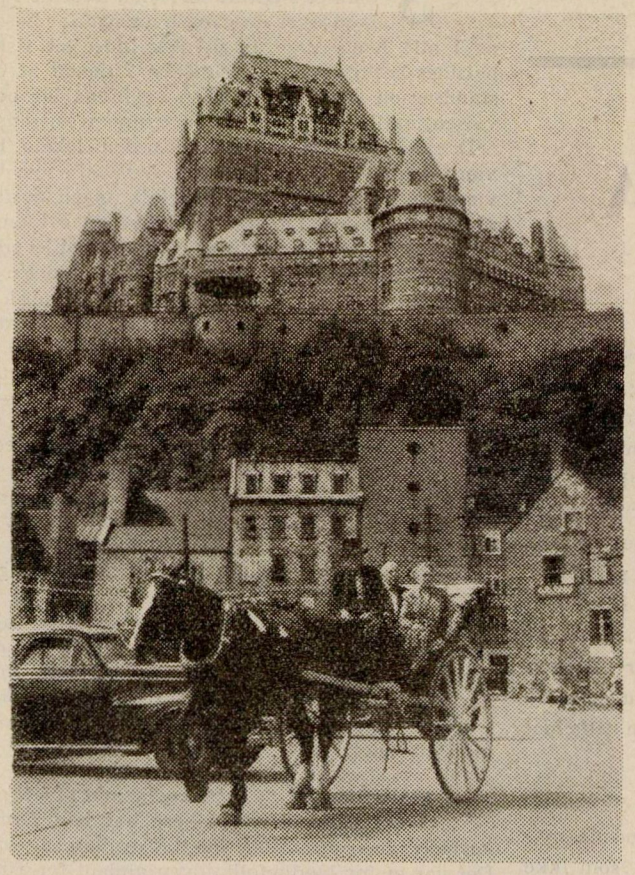
EN betydelig del af bladenes spalteplads optages af læserindlæg. Dette kunne tyde på en meget aktiv politisk og kritisk interesse blandt læserne. En gennemgang af indlæggene viser dog, at kritikken oftest fremkommer som en tilslutning til f. eks. en fremtrædende personligheds kritik eller blot er underdanige hyldestartikler til Stalin, sovjetsamfundet eller dets institutioner. Selv om området for læsernes aktivitet således er ret begrænset, får f. eks. *Pravda* gennemsnitligt hver måned op mod 15.000 læserindlæg.

BILLEDSTOF eller tegninger er sjældne i de russiske aviser, økonomisk stof og handelsberetninger samt det brogede virvar af annoncer, der giver vore blade liv, ses ikke. Man forstår derfor ikke umiddelbart de store blades enorme udbredelse. Forklaringen er vel den, at en avis — selv en sovjet-avis — er nødvendig for samfundsmedlemmerne, og på dette grundlag bliver pressen gjort til en af de tøjler, hvormed kommunismen fastholder sin magtposition overfor det russiske folk.

★ ★ ★

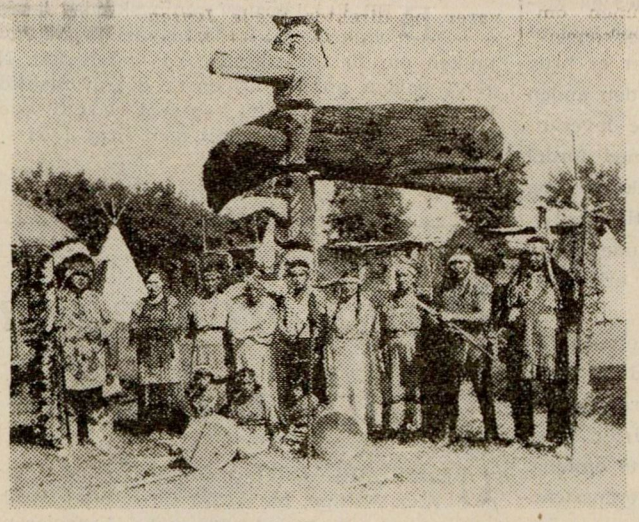
28 revolutioner på 5 år

MULIGT, at sydamerikanske stater i almindelighed vil protestere, når det siges, at revolutioner er nationalsport på disse breddegrader. Men i Guatemala vil man vist ikke protestere. Siden 1945 har der været *otteogtyve* revolutionsforsøg mod præsident Aravalos styre. Selv set med sydamerikanske briller er dette vist udtryk for en overdreven politisk aktivitet.

MODSÆTNINGERNE MØDES

BAG en århundredgammel fransk fæstnings mure troner højt over byen Quebec i Canada et af verdens største hoteller. Dets arkitektur henleder mere tanken på et af Walt Disneys tegnefilmslotte end på et moderne indrettet hotel. Dets indre står i en skærende kontrast til forholdene i de hjem, som findes i de faldefærdige huse ved fæstningsklippens fod. Disse huse er iøvrigt nogle af de ældste eetagehuse i Amerika. Efter Paris er Quebec verdens største fransktalende by. Engelsk og fransk sprog er sidestillet i denne by, og alle gadeskilte m .m. er tosproget, men man færdes bedst i byen, såfremt man forstår og taler fransk. I størstedelen af byen henleder bylivet mest af alt tanken på Paris. Kun nogle ganske få bykvarterer — iøvrigt de mest velstående — er engelsk-præget.

ALT FOR TURISTERNE. Denne maleriske indianerskare kan man finde ret nær Quebec. Det er ætlinge af de fra nybyggertiden kendte og frygtede Iroquis indianere, der nu bor i reservatet Caughauwa ved St. Lawrencefloden. Den fjerprydede herre længst til venstre er høvdingen »Rygende Flamme«. I turistsæsonen opholder han sig om dagen i disse maleriske omgivelser. Når aftenen kommer, lægger han fjerpynten og kører i sit dollargrin af allernyeste årgang hjem til sin moderne villa med isskabe, vaskemaskiner o. s. v. Det er nemlig ingen dårlig forretning at lege »vild indianer« for de mange turister, der sommeren igennem søger til indianerreservaterne i Canada.

★ ★ ★ ★ ★ ★

800 kr. om ugen i landarbejderløn

TIDLIGERE regnede man praktisk talt ikke en fårekølle eller en lammesteg for noget i Australien. Ofte forædredes kødet bort; men i den seneste tid har opfattelsen ændret sig. Uldpriserne er steget så voldsomt, at dyrene får lov at leve længere. Så længe de giver uld, giver de guld. Dette har medført, at lammesteg så at sige er »bukkevarer« i australske slagterbutikker.

Stigningen i uldpriserne har samtidig sat fart i landbrugslønningerne. En virkelig trænet uldklipper har i den nyligt afsluttede sæson fået 800 kroner om ugen — foruden fri station.

I virkeligheden er disse prisstigninger udtryk for, at også Australien er ramt af inflation.

Den australske statsminister udtalte for nylig, at landet må producere mere, være mere tilbageholdende i krav om mere løn og mere profit.

De samme ord er sagt af politikere i vor egen verdensdel og i vort eget land.

De økonomiske problemer er nemlig de samme verden over

KONGELIG *brugsforenings-agitator*

DET er ikke almindeligt, at konger agiterer for brugsforeningsbevægelsen, men det kan hænde. I hvert fald skete det i 1900, da den senere kong *Edward VII* gennem sin privatsekretær fik en opfordring til at udtrykke sit syn på brugsforeningerne og skrev:

»Hans kongelige højhed er af den opfattelse, at det kooperative system er meget værdifuldt og nyttigt for de arbejdende klasser.«

Dette fremkom i form af et brev til oplysningssekretæren for jernbanearbejdernes brugsforening i London, der ret hyppigt mødtes til forhandlinger med et jernbaneselskab, hvis direktør samtidig var kongens privatsekretær.

Udtalelsen medfødte to stærkt forskellige reaktioner:

1) Opmuntret af det velvillige, kongelige syn på kooperationen fik brugsforeningen en betydelig medlemstilgang, og

2) prinsens private post svulmede op med underdanige, men dog bestemte henvendelser fra detailhandlere, der protesterede mod, at en kongelig højhed kunne se venligt til kooperationen.

Protesterne har næppe berørt prinsen særligt pinligt, for kort tid efter lod han brugsforeningens sangkor være hovedpunktet på et officielt underholdningsprogram under hans personlige protektion.

★ ★ ★ ★ ★ ★ ★

FART

FOR blot tre år siden lykkedes det med en flyvemaskine at nå en hastighed, der var lige så stor eller større end lydens. Siden da er denne hastighedsrekord — der var mellem 1000 og 1300 kilometer i timen — slået gang på gang. Det er ikke alene sket i de højdelag, der anses som de mest ideelle for så voldsomme flyvehastigheder, men også ved flyvninger, der blev udført så lavt som kun 50 meter over jorden.

Ved disse flyvninger har man benyttet ganske små eksperimentmaskiner, hvori der kun er plads til een mand. Maskinerne drives af raketmotorer, og for at nå op på disse store hastigheder, må maskinen medføre så store mængder brændstof, at den kun kan holdes flyvende i to et halvt minut.

Amerikanerne er nu i gang med bygningen af endnu kraftigere raketmaskiner. Med en flyvetid på fire et kvart minut skal de kunne opnå en gennemsnitshastighed af 2720 kilometer i timen.

Der er sket enorme fremskridt, hvad hastigheden angår i løbet af flyvningens 40—45-årige historie. Da de amerikanske flyvepionerer, brødrene *Wright* i 1909 solgte en flyvemaskine til det amerikanske krigsministerium, var det kontraktligt aftalt, at maskinen skulle kunne flyve 64 kilometer i timen. Da det viste sig, at maskinen endog var i stand til at flyve med hele 75 kilometer i timen, fik brødrene Wright en belønning på 5000 dollars for deres imponerende bedrift.

★ ★ ★ ★ ★ ★ ★

SMÅSÅR OG BØRNELAMMELSE

Nye teorier om den frygtede sygdoms opståen

SKAL man have haft et eller andet sår for at blive ramt af børnelammelsen? En fremtrædende amerikansk læge, dr. *James G. Cumming* har for ganske nylig i et officielt lægeblad gjort sig til talsmand for denne teori. Han mener, at BLepidemierne i sommermånederne skyldes, at netop på denne årstid har børn meget stor lejlighed til at røre sig og lege under frie forhold. Derfor har de også større chancer for at pådrage sig beskadigelser. Og hertil føjer han, at BL efter hans mening kun trænger ind i legemet og medfører sine frygtede virkninger, såfremt smitstoffet kan komme ind i legemet gennem et sår og derefter gennem de samtidig ødelagte nervespidser kan trænge ind i nervesystemet.

Adskillige amerikanske læger har tilsluttet sig denne teori og har f. eks. frarådet mandel- eller kirteloperationer om sommeren, hvor BL erfaringsmæssigt optræder mest hyppigt.

Det er dr. Cummings teori, at børnelammelsens smitstof overføres fra en person til en anden ved direkte eller indirekte kontakt, og at smitstoffet oftest udvikler sig i munden, svælget eller halsen. Stoffet fremkalder dog ikke sygdommen, medmindre nervespidserne et eller andet sted beskadiges ved en eller anden læsion. Han bygger denne teori på den kendsgerning, at en meget stor procentdel af de farlige BLtilfælde er fulgt efter operationer i patienternes mund eller hals. Og han fremhæver, at under en meget alvorlig BLepidemi i 1948 blev 59 patienters forhold forud for børnelammelsesangrebet undersøgt på det allernøjeste med det formål at finde ud af, om de angrebne på en eller anden måde havde haft en læsion. Det viste sig, at 54 af de 59 havde været udsat for beskadigelser i munden, i halsen eller på huden.

Endnu er Cummings teori for ny til, at den kan antages som en absolut vurdering af børnelammelsens opståen hos mennesker, men børnelammelsen er en af de mest frygtede sygdomme, og der er derfor al grund til at interessere sig for enhver underbygget teeori, som søger at forklare, hvordan sygdommen breder sig og øver sine virkninger. Holder dr. Cummings teori stik, vil man være nået et lille skridt videre, idet den simple konklusion bliver, at man i den såkaldte børnelammelsessæson skal være meget omhyggelig med behandling af selv tilsyneladende uskyldige småsår.

☆

Samvirke
af folket .... for folket

*Udgivet og trykt af Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger
*Redigeret af Eggert Nielsen (ansvarsh. redaktør)
Redaktion, ekspedition og tekniske afdelinger: Njalsgade 15, København S.
Telefon: Central *4015, Provins 101, Rigstelef. 415

BRUGS KONTRA KÆDE

ET KÆDEBUTIKSSYSTEM som det velorganiserede amerikanske med dets enorme konkurrenceevne og prissænkende virksomhed findes ikke i Danmark. Næringsloven tillader ikke noget firma at drive mere end et udsalg i hver kommune, medmindre firmaet handler med egne eller fagfællers produkter. På grundlag af denne tillægsbestemmelse er der etableret nogle mindre kæder indenfor en række specielle varegrupper (Schou, Tatol etc.), men nogen omfattende indflydelse har de ikke præsteret.

Den mest afgørende hindring for kædernes gennembrud her i landet er dog brugsforeningerne. Hvor disse har vokset sig stærke, er der ikke store chancer for en kæde af det virkelig store format. Men omvendt er det meget svært for brugsforeningerne at gøre sig gældende i lande, hvor kæderne har erobret magten, som tilfældet er i USA.

SOM det fremgår af artiklen på næste side om de amerikanske kæders fantastiske og temmelig hårdhændede metoder til sænkning af leverandørpriserne, kan det for folk, som ikke spekulerer meget over tingene, se ud, som om kæderne er forbrugernes bedste venner.

Det kan ikke nægtes, at kæderne har bidraget afgørende til det lave prisniveau på almindelige forbrugsvarer, som eksisterer i USA. For mange varers vedkommende er det ubegribeligt, at de kan sælges så billigt. Men i virkeligheden opnås prisbilligheden derved, at kæderne hos leverandørerne *truer* sig til rabatter, som forbrugerne må betale igennem en merpris på varerne i områder, hvor kæderne ikke har fundet det umagen værd at operere. Hvor der ikke er et stort marked, som garantere en omsætning af et sådant omfang, at omkostningerne kan tvinges ned i det laveste plan, viger kæderne uden om. Kun de store opgaver interesserer dem.

DER er en afgørende forskel på brugsforeningernes og kædernes metoder deri, at de første ikke tilstræber blot at udnytte et marked, men står til tjeneste overalt, hvor der er brug for dem, fordi de er forbrugernes egne virksomheder. På den anden side nærer brugsforeningerne intet ønske om at klemme leverandørerne ned under den minimumspris, hvortil varerne med fordel kan udbringes på markedet, når hensyn tages til produktions- og ekspeditionsomkostninger. Man kan ikke købe en vare til mindre, end den kan fremstilles for, uden at der under en eller anden form må tages revanche fra leverandørernes side – til skade for erhvervslivets naturlige udvikling.

Dette synspunkt har indirekte givet sig udslag i fællesforeningens produktionspolitik på den måde, at man ikke truer med at sætte nogen egenfabrikation i gang, medmindre priserne i en branche bevisligt ligger for højt, eller brugsforeningerne behandles dårligt, eller den forhåndenværende produktion ikke svarer til behovets omfang.

En produktion baseret på sunde forudsætninger er i overensstemmelse med de samfundsinteresser, som også forbrugerbevægelsen går i breschen for. Rovdrift efter de metoder, som de amerikanske kæder anvender, må i det lange løb give bagslag, selv om der vel er forbrugere, som mener, at det er ligegyldigt, *hvordan* priserne bliver billige, når bare de bliver det.

DE amerikanske forbrugere med de velforsynede spisekamre har næppe tænkt på den situation, de vil stå i, når kæderne, takket være deres pågående prispolitik, bliver praktisk talt ene om markedet, således at deres priser kan ansættes uden konkurrencemæssig målestok. Hvor kan forbrugerne så vide, når turen til at blive udbyttet kommer til dem? De har allerede fået kloen at mærke gennem den kvalitetsnedsættelse, der lidt efter lidt gennemføres af kæderne. Undervægt på varerne hører for resten heller ikke til sjældenhederne.

De amerikanske kædebutikker er et storslået eksempel på, hvad rationalisering og centralisering kan føre til, og de er i denne henseende også et forbillede for brugsforeningerne – gid det blot var så vel, at den helt misforståede næringslov kunne ophæves, så stordriften fik større chancer. Men der er den forskel på de to driftsformer, at i kædebutikkerne er en uhyre magt koncentreret, som kan misbruges – og bliver det – til personlige formål, medens det herredømme over markedet, som erhverves igennem brugsforeningerne, ikke kan bruges til andet formål end at skabe forbrugerne bedre kår.

Selv købmændene burde være glade for, at det er brugsforeningerne, de møder som konkurrenter her til lands og ikke det groteske udslag af den højt priste private foretagsomhed, som kædeforretningerne repræsenterer.

BOLDEN GIVET OP

SÅ er den første store fiskesalgskreds en realitet. Den er dannet i Østhimmerland, hvor de forskellige små og større landsbyer en gang hver uge får besøg af en hypermoderne og i alle henseender hygiejnisk indrettet fiskebus, der – efter en helsides-beskrivelse i *Berlingske Tidende* af det nye foretagende – standser op uden for brugsen og hidkalder beboerne med Gillelejevalsen, spillet på grammofon gennem bussens store højttaleranlæg.

Der har, skriver bladet, hos den lokale befolkning vist sig at være den allerstørste interesse for dette nye fiskesalg. Det har altid været meget svært for landbefolkningen at få frisk fisk. De fiskemænd, der kører om med en kasse på cyklen, har slet ikke kunnet honorere de fordringer, husmødrene må stille til deres fiskeleverandør.

For Østhimmerlands vedkommende er dette problem altså nu løst, og bladet bebuder, at beboerne i egnen nord for Ålborg kan glæde sig til, at der rimeligvis med det første kommer en sådan fiskebus også til dem, ligesom der mange andre steder i landet er afgivet bestillinger på fiskevogne til at dække landdistrikternes efterspørgsel på frisk fisk.

TANKEN om dannelse af fiskesalgskredse, som *Samvirke* har været talsmand for, og som vi ved nytårstid fremsatte en detaljeret organisationsplan for her i bladet, har således straks i starten fået den publikumssukces, vi fra første færd har ment, den fortjente.

Der er bare det ved det, at det *ikke* er brugsforeningerne, der har realiseret tanken.

Der er bare det ved det, at der *ikke* er tale om en andels-fiskesalgskreds, men om en salgskreds oprettet af en privat Ålborg-fiskehandler, der gik i gang med projektet, inden man i brugsforeningerne har fået tænkt de forskellige forbehold igennem.

Denne østhimmerlandske fiskesalgskreds' sukces må give endnu mere at tænke over.

DET er for os intet spørgsmål af betydning, om den driftige fiskehandler i Ålborg har læst *Samvirke* eller ej. Vi udkastede ideen offentligt, for det drejede sig om offentlige interesser. Det var et for landbefolkningen alment forbrugeranliggende. Der var her et hul i forsyningssystemet. Det måtte dækkes, og vi foreslog, at det skete gennem dannelsen af fiskesalgskredse, som betjentes af store fiskebusser, indrettet som moderne fiskebutikker.

Men vi foreslog fiskesalgskredsene dannet på *andelsbasis*, i forvisning om, at på denne måde kan fisken leveres billigst. Den gevinst, der flyder af det store salg og den gennemførte rationalisering af fordelingen, ville på denne måde ikke tilfalde en enkelt person som indtægt, men i form af dividende gå tilbage til den enkelte forbruger i forhold til årsindkøbets størrelse.

Det hævdes i *Berlingske Tidende*, at Ålborg-fiskehandleren sælger fisken billigere end de små, omkørende fiskemænd. Men denne ekstra billiggørelse, som salget på andelsbasis kunne give, kan forbrugerne i den østhimmerlandske fiskesalgskreds selvsagt ikke gøre regning på. Noget sådant vil heller ikke blive tilfældet de andre steder i landet, hvor den private fiskehandel sætter fiskesalgskredse i gang.

DER har i brugsforeningskredse landet over, alle betænkeligheder til trods, tilsyneladende været megen interesse for tanken om fiskesalgskredse på andelsbasis. Nu har privathandelen givet bolden op. Nu afhænger det af reaktionen i brugsforeningskredsene, hvor længe vi kun skal være tilskuere til det spil, vi allerede nu kunne have været med i, og hvis spilleregler vi selv har været med til at udforme.

Brugsforeningernes tur til at vise initiativ

UDDELERBLADETS redaktør, *Aug. Milling*, havde for nogen tid siden besøg af en svensk andelsmand, der stillede ham og en uddeler i en stationsby det spørgsmål, hvorfor det – som hævdet her til lands – skulle være så umuligt at drive et andelskødudsalg. Da de adspurgte anførte, at mange på landet selvforsyner sig med kød, riposterede svenskeren, at der dog i samme lille by kunne trives to private kødudsalg. Dette kunne man ikke give igen på.

I en ledende artikel i *Uddelerbladet* tager redaktør Milling dette prekære spørgsmål op til nærmere overvejelse og fastslår, at vi i denne sammenhæng i alt for høj grad er bundet af vanetænkning. Det er selvfølgelig rigtigt, at mange brugsforeningsmedlemmer i landområderne slagter og nedfryser selv eller benytter et andelsfryseri. Men det er dog ikke alle medlemmerne, der har en gris gående, og der er heller ikke andels-kødudsalg de steder, hvor der endnu ingen andels-fryserier findes.

Nu er det sådan, at den enkelte brugsforening ikke kan drive et kødudsalg rentabelt, fordi der til en sådan forretnings ledelse fordres en fagmand, der kan fremstille pølser o. l. af de varer, som ikke straks sælges. Skal vore brugsforeninger med fordel drive kødudsalg, må det ske på den måde, at flere brugsforeninger slutter sig sammen om en *kødcentral*, der kan drive den nødvendige fabriksvirksomhed i forbindelse med udsalget og således skabe betingelserne for, at forbrugerne betjenes tilfredsstillende, og at forretningen bliver rentabel.

Det er *Uddelerbladets* opfattelse, at en løsning af fiskesalgsspørgsmålet er stærkest påkrævet i øjeblikket – hvilket jo også den seneste udvikling i denne sag, omtalt i vor ledende artikel *Bolden givet op*, stærkt understreger –, men dette skulle dog ikke forhindre, at man holder spørgsmålet om andels-kødbutikker under observation.

»Vi er utvivlsomt,« skriver redaktør Milling, »indenfor de danske brugsforeninger blevet noget forvænt med den tanke, at FDB tager sig af alle spørgsmål, som er fælles for brugsforeningerne, idet den hidtil har gjort dette – hvilket den kun skal høste tak for – men nu er det brugsforeningernes tur til selv at vise initiativ på de områder, som ikke egner sig for en centralisering omfattende hele landet, og derfor må løses *eansvis.*«

I få linjer

GANSKE KARAKTERISTISK. Der manglede under valgkampen ikke en brochure, i hvilken Det konservative Folkeparti henvendte sig til de private butikshandlende med en gentagelse af alle de gamle påstande om brugsforeningernes skatteprivilegium. På brochurens forside afbildede man en brugsforening og skrev: Hvorfor skal Deres konkurrent kun betale det halve i skat?

Særlig kønt var dette propagandanummer ikke, men måske ganske karakteristisk.

FØRSTE S-BUTIK I ÅRHUS. Århus brugsforening har nu åbnet sin første selvbetjeningsbutik, som har til huse på hjørnet af Aldersrovej og Nordre Ringgade i boligkomplekset Rytterparken, der er opført af Arbejdernes Andels-Boligforenings datterselskab Anneks. Den smukke nye butik har allerede gjort stor lykke blandt forbrugerne.

STATSGRØNTSAGSFIRMAER. Det trækker måske op til valg i England inden så længe. Med denne mulighed for øje har den engelske kooperation informeret regeringen om sine synspunkter m. h. t. spørgsmålet om nationalisering af de områder, hvor kooperationen i særlig grad føler sig engageret.

Det er regeringen Attlees opfattelse, at et hovedprogrampunkt ved valget vil blive kampen mod de stigende priser og i forbindelse hermed en kontrol med frugt- og grøntsagspriserne. Visse kredse indenfor det engelske arbejderparti stiller forslag om, at man bryder Londons grønttorvs magt ved at oprette lokale grønttorve i Londons omegnskvarterer og *statsgrøntsagsfirmaer*, der skal konkurrere med de private firmaer for at få mellemhandleravancen skåret ned.

Men en sådan statskontrol er kooperationen absolut *ikke* interesseret i, da den vil betyde en indskrænkning af kooperationens virksomhed. Man kan forudse, at der i den kommende tid vil rejse sig en stærk debat om disse spørgsmål mellem det engelske arbejderpartis to modstridende fløje, samlet om henholdsvis sundhedsminister Bevan, nationaliseringens herold, og den mere liberalt sindede lordpræsident Morrison.

BOGHANDLERMONOPOLET BURDE BRYDES. »Det er ikke velset og velhørt, men i sandhedens interesse er vi nødt til at indrømme den kolossale betydning, Det danske Forlag er ved at få ude over landet,« sagde biblioteksdirektør *Robert L. Hansen* forleden, da han med anledning af sin 60 års dag interviewedes til *Politiken*. »Jeg vægrer mig ikke ved at hævde, at den danske boghandlerorganisation er for stram, og at man ville stå sig ved at bryde dette monopol.«

»Bøger skulle i virkeligheden kunne købes overalt, som i Amerika. Vi savner en udsplitning af den danske boghandel ude i landet, hvor afstanden til boghandleren hindrer bonden i at købe, hvilket igen gør ham til et temmelig værgeløst bytte for kolportøren, der misbruger ham på det groveste med pragtværker til dyre priser, men aldrig gavner ham med kurante bøger af litterær værdi.«

S-BUTIK I HORNSLET. Ved den halvårlige generalforsamling i *Hornslet brugsforening* blev det vedtaget at indrette butikken som selvbetjeningsbutik.

EN HERLIG SPORTSPLADS. Andelsskolen har nu indviet sin nyanlagte sportsplads, der ligger i de skønnest tænkelige omgivelser syd for skolen med udsigt over bæltet til Lillebæltsbroen og Middelfart.

Sportspladsen står Andelsskolen i op mod 20.000 kr., men kan den – som forstander *Godsk* ved indvielsen udtalte – ikke blot tjene til at udvikle elevernes legemlige sundhed, men også fremme det gode kammeratskab, der rette sportsånd, er de mange penge dog givet godt ud.

Dansk tradition tro drukned indvielseskampen i regn.

☆

I KAMP MED EN KÆMPE

Er det en fordel for forbrugerne, at detailomsætningen beherskes af kædebutikker? De medfører større effektivitet i omsætningen og dermed billige priser, men rummer flere skjulte farer for forbrugerne, især når de bliver så store som det kædebutikssystem, der skildres i nedenstående artikel, som bygger på amerikanske nationaløkonomers vurderinger af problemet.

HVOR stort er et foretagende, der er for stort? Dette spørgsmål har man spekuleret over i Amerika, siden den amerikanske regering for nogle måneder siden ved at rejse en retssag har gjort forsøg på at bryde USAs største kædebutikssystem.

Regeringen har trådt en kæmpe over tæerne. *The Great Atlantic & Pacific Tea Company* (i almindelighed kaldet A&P) tjener ikke sine penge på tehandel, som firmanavnet kunne tyde på. A&P er et „kejserrige": 6000 detailbutikker spredt over hele USA samt flere tusinde lagre og virksomheder. A&P har USAs største kafferisterier, er den største konservesfabrikant og den næststørste bager i Amerika. Går man ned gennem alfabetets bogstavrække, begynder A&Ps vareliste med ananas, fortsætter med bagepulver og bønner og ender efter at have passeret te med vanilje og æg. Seks dollars af hver hundrede, som omsættes i den amerikanske levnedsmiddel-detailhandel, slås op på A&Ps kasseapparater. A&P butikkerne har en årlig omsætning på mere end to milliarder dollars (omregnet efter dagskurs: 13 milli[illegible] kroner).

To barnløse oldinge

Denne kæmpevirksomhed er af praktiske grunde indrettet som 14 forskellige foretagender, knyttet sammen i toppen af et finansieringsselskab. 99,97 pct. af dette — og dermed hele kejserriget — ejes af brødrene *John* og *George Hartford*. De er sønner af A&Ps grundlægger, nu i firserne og barnløse. Denne rigdom er dem åbenbart ikke nok. De har også indflydelse i USAs næststørste forsikringsselskab, i flere banker, trafikselskaber m. m. m.

Mange vil blive rystet over ophobningen af magt og rigdom hos brødrene Hartford. Ikke desto mindre må det indrømmes, at de har medvirket til at skabe et effektivt fordelingsapparat. Gennem de 6000 detailbutikker giver de forbrugerne fordele i form af bedre og billigere levnedsmidler. Kunne A&P stimulere konkurrencen i levnedsmiddelbrancherne, ville det være til gavn både for USA og de to ejere. Men lad os tage kæmpen nærmere i øjesyn.

Retssagen er ikke vendt mod de to brødres rigdom, heller ikke mod A&Ps størrelse. Derimod vil regeringen undersøge den form for økonomisk krigsførelse, som A&P fører mod sine mindre og svagere konkurrenter.

Med antitrustloven i hånden vil den amerikanske regering hindre A&P i at benytte ulovlige konkurrencevåben mod sine rivaler.

Gang på gang for retten

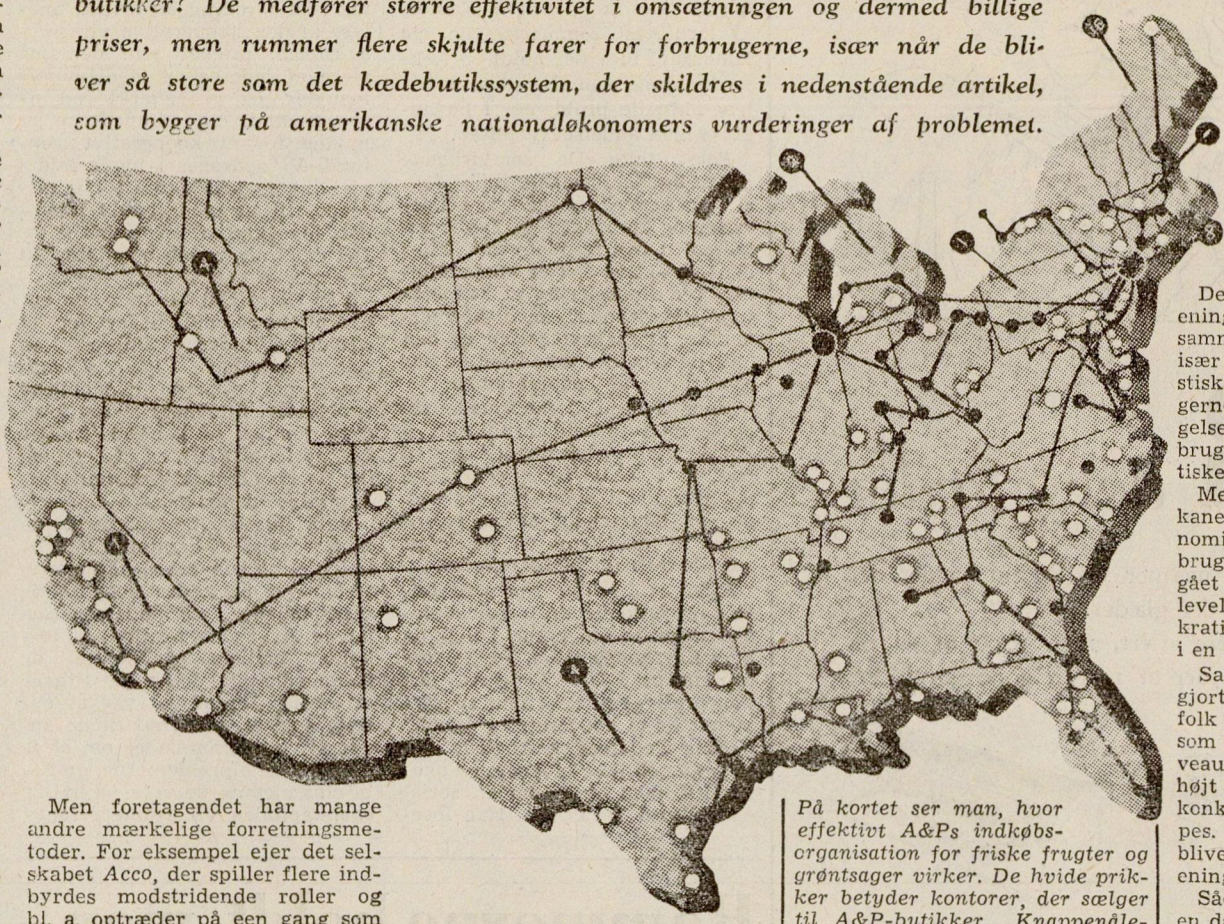
Gang på gang har A&P været bragt for retten. Dets kardinalsynd synes at være den at aftvinge sine leverandører rabatter og prisindrømmelser, der ikke kan forklares forretningsmæssigt, men blot med den kendsgerning, at A&P er stor og leverandøren lille.

Fremgangsmåden er, at A&P tvinger en uafhængig fabrikant til at reducere salgsprisen med et beløb, der skal anvendes til avertering for de købte varer (hvilket aldrig sker). Eller tvinger ham til at betale leje for den plads, hans varer optager på A&Ps lagre og lagerhylder. Oftest truer A&P med at ville boycotte leverandøren eller selv begynde produktion i hans branche.

Da A&P i 1946 dømtes for at have aftvunget en leverandør urimelige rabatter, udtalte retten, at *de fordele, A&P aftvang sine leverandører, gjorde det nødvendigt for dem at forlange højere priser af andre kunder.*

Retten fandt, at A&P forsøgte at skabe et dobbelt prissystem: et for sig selv og et andet for konkurrenterne.

Fra 1939—1941 fik A&P næsten en fjerdedel af sine fortjenester ved inddrivelse af ulovlige rabatter. Detailbutikkernes udbytte var fra 6—11 pct. pr. butik. Set under denne synsvinkel synes det, som om selve detailavancen er underordnet for A&P.

På kortet ser man, hvor effektivt A&Ps indkøbsorganisation for friske frugter og grøntsager virker. De hvide prikker betyder kontorer, der sælger til A&P-butikker. „Knappenålene" antyder stor-lagre. Stregerne viser fjernskriverledninger mellem afdelingerne. I kraft af denne forbindelse kan opkøbene „flyttes" fra det ene hjørne af USA til det andet — alt efter prislejet, og A&Ps opkøbere kan allevegne være orienteret om hvor højt eller lavt de kan byde på produkterne. (Kort efter Fortune.)

Men foretagendet har mange andre mærkelige forretningsmetoder. For eksempel ejer det selskabet *Acco*, der spiller flere indbyrdes modstridende roller og bl. a. optræder på een gang som salgsagent for landmænd og som A&P opkøber af landbrugsprodukter.

Detailhandlerne trues

Mange småbutikker eksisterer kun af A&Ps nåde. Selskabets mål er at have butikker i alle byer, hvor detailomsætningen er over en million dollars om året. Derfor undgår A&P de mindre byer og tyndt befolkede områder, men i storbyerne er A&P-nettet til gengæld så stærkt udbygget, at foretagendet ofte har halvdelen af levnedsmiddelomsætningen i byen. De små handlende lever i kraft af kreditydelse, vareudbringning, billig arbejdskraft, længere åbningstid og søndagsåbning. Alt dette anser A&P for urentabelt og overlader den omsætning, der skabes af disse faktorer, til de småhandlende. Men i virkeligheden har A&P drevet mange af dem op i et hjørne.

I kraft af de aftvungne ekstrarabatter og ved at sælge billigere — ofte 20—30 pct. — end den lille handlende, fører A&P en nådesløs priskrig. I denne har A&P desuden den fordel, at foretagendet skatteteknisk betragtes som en helhed. Derfor kan det lade butikker i een egn arbejde med tab, fordi det opvejes af fortjeneste, indvundet andre steder.

Denne overskuds-underskudstaktik har gentagne gange været benyttet, når det gjaldt om at ødelægge konkurrenterne. Og disse lokale priskrige, der er planlagt på forhånd, har i nogle tilfælde været ført helt op til ni år i træk på samme egn.

Dette vil altså sige, at forbrugeren i een by betaler mere for varerne, så A&P kan finansiere sin priskrig i en anden by.

Den amerikanske regering ønsker at genskabe aktiv og levende konkurrence i levnedsmiddelomsætningen, og derfor ønsker den, at A&P opdeles i en snes uafhængige selskaber, hvorved foretagendet hindres i at benytte sin samlede styrke som et middel til afpresning af ulovlige rabatter.

Forbrugerne lokkes

A&Ps svar på regeringens retssag var omgående at indlede propagandakrig. En af de største reklamekampagner, der nogensinde er set, blev sat i gang. Dens omkostninger var 5 millioner dollars årligt. Der blev averteret i aviser og ugeblade, men desuden blev alle foretagender, der står i afhængighedsforhold til A&P, lige fra fabrikanter til fagforeningsbestyrelser samt aviser, der optager A&Ps annoncer, udsat for pres fra foretagendet.

A&P forsvarer sig med at sige, at det anklages for at være for stort, effektivt og billigt. Dette er et virkningsfuldt argument. På baggrund af A&Ps almindelige prispolitik er det ikke vanskeligt at få forbrugerne til at tro, at priserne vil stige, hvis regeringen kan bryde A&Ps organisation i flere uafhængige enheder.

A&Ps styrke i denne propagandakrig illustreres bedst af et eksempel fra forbundshovedstaden Washington. En gruppe småkøbmænd besluttede at imødegå A&Ps propaganda med en tilsvarende annoncekampagne. Tre af fire aviser afslog at optage købmændenes annoncer.

I sine annoncer omtaler A&P de tilfælde, hvor regeringen har opgivet retssager mod selskabet, mens der ikke fortælles om de mange tilfælde, hvor A&P er blevet dømt. F. eks. dømtes det i 1938 både for at have gennemtvunget ulovlige rabatter og for at have givet undervægt. En af de mange retssager om ulovlige rabatter afgjordes med en bøde på 175.000 dollars. Dette var mindre end hvad A&P alene på to år havde aftvunget de to mælkeforetagender, som sagen drejede sig om. I dommen hed det, at A&P dømtes for at have benyttet denne ulovlige fremgangsmåde i tyve år!

Trusel mod forbrugerne

Domme af denne art omtales sjældent i aviserne, og den amerikanske forbruger har derfor ringe kendskab til A&Ps handlinger og er ikke i stand til at bedømme argumenterne i dets propagandakrig.

Derimod har forbrugerne større forudsætninger for at vurdere kædebutikssystemernes udbredelse og den fare, de rummer.

Foruden A&P systemet findes i USA flere andre levnedsmiddelkæder med hver mere end 1000 butikker. Derfor overrasker det næppe, at der findes en kædeforretning på hvert eneste centralt beliggende gadehjørne i hver eneste amerikansk by. De er allesammen indrettet som selvbetjeningsbutikker. Under samme tag kan den amerikanske forbruger købe alt, hvad der bruges i den daglige husholdning. Købmandsbutikken, grønthandelen, ismejeriet, charcuteriet, slagteren og sæbehandelen er samlet på eet sted.

I kraft af sin store samlede indkøbsevne kan kæderne købe store partier billigt og overflødiggøre adskillige mellemhandlerled. Kædebutikkerne er årsagen til, at de amerikanske spisekamre i dag er så velforsynet. Konkurrencen mellem kæderne har indført standardkvaliteter, pakkede varer, hygiejnisk og tiltalende emballage og udstilling. De har med deres lave priser f. eks. forårsaget, at grøntsager og frugt indtager en meget dominerende plads på spisesedlen i hjemmene.

Monopolistisk tendens

Alle disse punkter taler til kædebutikkernes gunst. Medaljens revers ser forbrugerne ikke så let. Reversen er især den monopolistiske tendens i det amerikanske produktions- og forretningsliv.

113 selskaber ejer i dag halvdelen af alle USAs industrivirksomheder. Blot tre tobaksfirmaer sælger 86 pct. af cigaretforbruget.

Koncentrationen er mindst stærk indenfor detailomsætningen med levnedsmidler, men tendensen er også her: større og færre foretagender.

Selvfølgelig er mange amerikanere klar over faren i en sådan monopolistisk koncentration, hvor nogle få mænd er i stand til at bestemme over, hvordan millioner af forbrugere skal benytte deres indtægter.

Men forsvaret mod monopolerne er vanskeligt. Retslige undersøgelser på grundlag af antitrustlovgivningen giver som regel mere røg end ild. Og monopolerne bliver stadig stærkere.

Forbrugerne hjælpeløse

I Danmark er det sådan, at jo stærkere og mere effektiv en andelsfordelingsorganisation er, des bedre kan forbrugerne betjenes. I USA er et foretagendes uhæmmede vækst et faresignal. Kan forbrugernes organisationer, brugsforeningerne f. eks., da ikke yde modstand mod monopolismen i USA?

Det fremgår jo allerede af det foregående, at forbrugerne næsten er forsvarsløse. Og hvis brugsforeningerne virkelig kunne yde modstand, var de forlængst trukket ind i billedet.

Lad os høre, hvordan brugsforeningernes position vurderes af amerikanske brugsforeningsfolk. Vor rejsende medarbejder *Børge Strandnæs* har fornylig aflagt et besøg hos den amerikanske brugsforenings-pioner *Søren Østerlund*, der bor nær New York, og som stammer fra Ry ved Silkeborg.

— I modsætning til Danmark har den kooperative idé vundet størst indpas i byerne, siger Søren Østerlund. På landet er man dog også kommet godt med, og her håber man snart på et virkeligt gennembrud for andelsbevægelsen.

Når det kniber for brugsforeningerne i de store byer, skyldes det ikke mindst den pågående konkurrence fra kædebutikkerne. Deres prispolitik med salg til indkøbspris eller derunder kan brugsforeningerne simpelthen ikke give gensvar på.

Desuden er politik og brugsforeningsbevægelse oftest knyttet sammen. I byerne interesserer især folk med sympati for socialistiske ideer sig for brugsforeningerne. Dette giver selvsagt bevægelsen en slagside. De, der forstår brugsforeningsbevægelsens upolitiske idégrundlag, er i mindretal.

Men vigtigere er det, at amerikanerne slet ikke er øvet i økonomisk samarbejde. Den danske brugsforeningsbevægelse er fremgået gennem fælles historiske oplevelser af en folkelig og demokratisk gennembrudstid som led i en bestemt udvikling.

Samme forhold har slet ikke gjort sig gældende i USA, hvor folk ikke er moden for en idé som andelstanken. Det sociale niveau er desuden i øjeblikket så højt og produktionen så stor, at konkurrencen dag for dag skærpes. Og under sådanne forhold bliver det vanskeligt for brugsforeningerne at gøre sig gældende.

Sådan vurderes situationen af en dansker, der tog andelsideerne med til det nye land og har kæmpet for dem der.

Arbejderne tænker kapitalistisk

En ung amerikaner af dansk afstamning, som på Det amerikanske studenterkursus i Danmark har studeret dansk andelsbevægelse, giver i tilslutning til disse udtalelser følgende karakteristik af brugsforeningsbevægelsens muligheder i USA:

De amerikanske arbejdere er tilbøjelige til at opfatte brugsforeninger som noget, der er for idealistisk til at blive taget alvorligt. Desuden er den amerikanske arbejder kapitalistisk indstillet. Han mener, at hans stilling som lønarbejder er noget midlertidigt, og han stræber mod en bedre social stilling end lønarbejderens. En dag skal han altså selv udnytte sine kapitalistiske muligheder, tror han, og så kan han ikke på forhånd være dem fjendtligt stemt. Selv om man tænkte sig, at den amerikanske brugsforeningsbevægelse havde en medlemskreds svarende i omfang til den danske med tilslutning både fra arbejdere og landmænd, er det tvivlsomt, om den ville få en indflydelse i den nationale økonomi svarende til de danske forhold.

Skal brugsforeningerne konkurrere effektivt mod de store kædesystemer, må de være lige så billige. Men da kæderne ofte beregner sig en ganske minimal avance på hver enkelt vare, vil en brugsforening vanskeligt kunne undersælge kæderne, og da de må føre de samme varer som kæderne, bliver der ringe chancer for en prisreduktion til gunst for medlemmerne. Foreningernes dividende vil altså blive så ringe at denne alene ikke er i stand til at trække medlemmerne til foreningen. Og i forbindelse med den omtalte mangel på forståelse for samvirketanken medfører dette, at brugsforeningerne ikke har store muligheder for at kunne vinde frem i byerne.

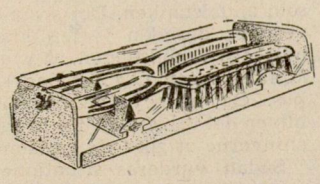
Det eneste forsvar

Skal forbrugerne forsvares mod udbytning fra de store gruppers side, må det derfor blive gennem politiske foranstaltninger. Men håndhævelsen af anti-trustlovgivningen har ikke hidtil givet store løfter om en effektiv forbrugerbeskyttelse. Derfor venter man med stor interesse resultatet af den retssag, der føres mod det dominerende kædebutikssystem. Denne sag kan blive afgørende for mange millioner menneskers økonomiske velfærd.

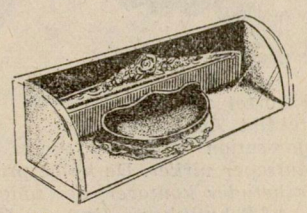

GAVER *der glæder*

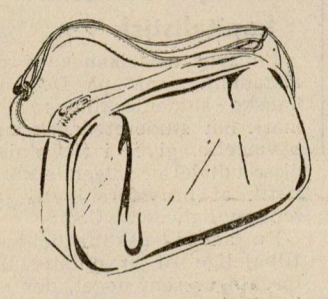
Konfirmationstiden nærmer sig, og nu gælder det om at finde gaver, der glæder.
Det kan måske være svært, men prøv at se på Brugsens udvalg – der er mange gode gaveideer.

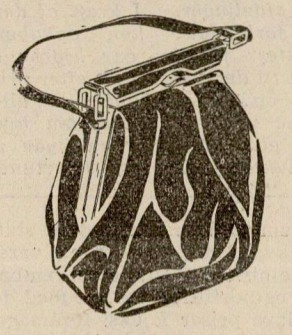
8012. Plastickam og -hårbørste (nylonbørster), rosa, blå og klar.. kr. 11,15

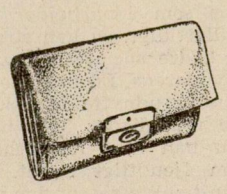
2118. Kamsæt, leveres i forsk. farver .... kr. 3,05

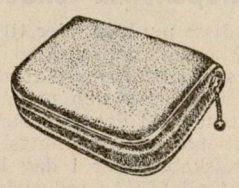
2023. Skuldertaske (swingtaske) fås i rød lakplastic ..... kr. 13,75

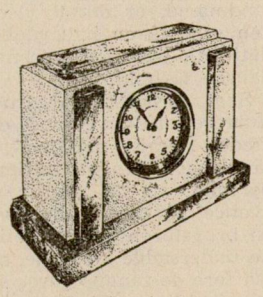
7423. Dametaske, lakplastic, fås i rød, brun og sort ..... kr. 17,30

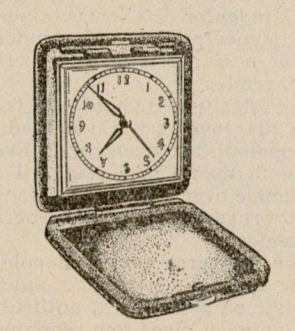
2509. Herrepung med seddelrum, fremstillet i glat, brunt skind..... kr. 9,75

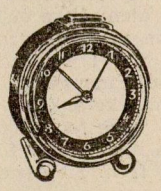
250. Damepung med lynlås, fremstillet i rødt gedeskind..... kr. 9,60

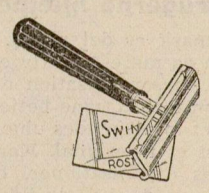
732. Stilur i dekorativ alabastkasse.... kr. 27,95

90/54. Smukt, praktisk rejseur med kraftig vækker ..... kr. 44,20

4049. Veludført, solidt miniature-vækkeur kr. 20,55

SWING POPULÆR, kvalitetsudført barbermaskine i gaveæske..... kr. 6,65

830. Sølv-fingerbøl kr. 3,45
492. Perlehalskæde kr. 7,60

BRUGSEN
billigst
med det bedste

Kooperationen må ikke svækkes i konkurrencen ved uforholdsmæssige lønkrav

VED Det kooperative Fællesforbunds sommerstævne på Hindsgavl blev der holdt en række foredrag, som alle søgte at belyse aktuelle problemer i forbindelse med andelsbevægelsen.

Først talte De samvirkende Fagforbunds formand *Eiler Jensen* om samvirket mellem kooperation og fagbevægelse. Fagbevægelsen har, fremhævede Eiler Jensen, aktivt støttet kooperationen ved finansiering af kooperative foretagender, men han erkendte, at fagbevægelsen og den enkelte arbejder ikke fuldt ud har gjort brug af kooperationen.

Eiler Jensen beskæftigede sig også med arbejdsforholdene i kooperative virksomheder og slog fast, at *disse virksomheder ikke må svækkes i konkurrencen ved, at der lønmæssigt stilles større krav til dem end til de bedst ydende private virksomheder.*

Efter at direktør *Hallvard Löken* fra Oslo havde fortalt stævnedeltagerne om norsk bolig- og byggefagskooperation, rejste forretningsfører *Thor Pedersen,* Det kooperativeFællesforbund,spørgsmålet: Er vi kooperatører – nok?

Thor Pedersen betragtede kooperationen ikke blot som en økonomisk, men også som en social og kulturel bevægelse. Han foretog i sit foredrag en kritisk analyse af den kooperative virksomhedsform, præget som den må være af lederes og medlemmers mangler, og gik stærkt ind på spørgsmålet, om menneskene er modne for et kooperativt samfund. Vi opdrages i hvert fald i øjeblikkets samfund til konkurrence, til at modarbejde hinanden, og ikke til at samarbejde. Det er af afgørende betydning, at der sker et omslag her.

Fru *Clara Dupont* talte om kooperationens muligheder for at påkalde kvindernes interesse, og sekretariatschef *Viggo Kampmann* om aktuelle økonomiske problemer. Stævnets sidste foredrag holdtes af generalsekretær *L. Fabricius,* FDB, og drejede sig om de kooperative virksomheders kapitalproblemer.

Fabricius havde foretaget en undersøgelse af kapitalforholdene indenfor en længere række brugsforeninger og andre kooperative virksomheder, og undersøgelsen havde givet som resultat, at forholdet mellem egenkapital og fremmedkapital lod noget tilbage at ønske. Foredraget var at opfatte som et memento til de kooperative virksomheder om at få klaret kapitalproblemerne, og Fabricius nævnte de veje, ad hvilke egenkapitalen vil kunne forøges.

Rammerne holdt, men -

De internationale andelsmøder i Helsingfors

DER knyttede sig på forhånd den største spænding til de møder, andelsbevægelsens internationale organisation – *International Co-operative Alliance* – afholdt i Helsingfors i dagene 14.–18. august. Uoverensstemmelserne mellem andelsbevægelserne i landene foran og bag jerntæppet er efterhånden blevet så stærke, at man forudså sprængning af ICA.

Slet så dramatisk gik det ikke. Rammerne holdt.

Men rigtignok kun fordi de delegerede fra folkedemokratierne under protest, men uden at udvandre af salen akcepterede, at afstemningerne gik dem imod på spørgsmålet om, hvilke organisationer der kan optages som medlemmer af ICA. Om nogen udjævning af meningsforskellene var der ikke tale.

Det forslag, kampen stod om, præciseres uden mulighed for misforståelser i følgende indstilling fra ICAs forretningsudvalg:

„I lande, hvor der består diktatur, og hvor der i hovedsagen kun er eet parti og en enkelt politisk bevægelse, og hvor retten til fri organisationsdannelse er nægtet, og hvor enhver divergerende mening er undertrykt, kan frie og uafhængige andelsorganisationer ikke bestå."

Man fastholder ubetinget kravet om medlemmernes frie og ligelige bestemmelsesret, såvel som andelsorganisationernes uafhængighed af indgreb fra statens eller fra et enkelt politisk partis side.

I den meget livlige debat, under hvilken de to former for kooperation, den østlige og den vestlige, blev heftigt gennemdiskuterede, deltog fra vestlig side i første række professor, dr. *M. Weber,* Schweiz, *R. Southern,* England, og dr. *M. Bonow,* Sverige, medens de østlige synspunkter formuleredes af russerne *N. P. Siderov* og *A. P. Klimov* og af *A. Zmrhal,* Czekoslovakiet. Der forelå under debatten resolutionsforslag såvel fra vest som øst, inden man nåede frem til med et klart flertal at godkende forretningsudvalgets regler for optagelse af nye medlemmer.

Et andet problem, som brændte på, var problemet, under hvilken form alliancen skulle give udtryk for sin indstilling til arbejdet for fredens bevarelse. Under denne debat fik andelsmødet et helt storpolitisk præg, idet de østlige landes delegerede fremførte de kendte påstande om, at krigspropagandaen og den hele aktivitet fra de vestlige landes side rummede en fare for verdensfreden. Øststaternes forslag om, at den internationale kooperative alliance skulle tilslutte sig Fredspartisanernes Stockholmsappel, blev fuldstændig afvist. Derimod vedtoges et svensk forslag til en udtalelse.

I denne udtalelse bekræfter alliancen sin tro på, at en verdensomspændende anvendelse af andelsbevægelsens grundsætninger frembyder en garanti for fred og menneskeligt fremskridt, og påkalder medlemmernes opmærksomhed overfor visse afgørende betingelser for freden, nemlig:

at folkene i alle verdens lande må have frihed for tanken, frihed til at tale, frihed til at vælge opholdssted, frihed til at vælge deres regering ved demokratiske metoder og frihed til at skabe, styre og overvåge deres andelsorganisationer i overensstemmelse med Rochdale-grundsætningerne –

at der skabes et mere ligeligt niveau mellem levestandarden i de fremskredne og i de underudviklede lande derved, at levestandarden i de underudviklede lande forhøjes, særlig ved at andelsbevægelsen fremmes –

at FN-nationerne fortsætter samarbejdet til opfyldelse af verdensorganisationens høje mål, især med henblik på virkeliggørelse af princippet om fri adgang til verdens råstofkilder, hvorved alle forsøg på fra monopolistiske profitskabende kartellers og trusters side at opnå herredømme over råstofkilderne vil kunne undgås – og

at der skabes en effektiv international kontrol med produktionen i alle lande af alle slags våben og andre krigs-hjælpemidler, herunder atombomber.

Af det mere positive, praktiske arbejde, som udførtes på møderne, kan nævnes oprettelsen af en særlig landbrugskomite. Det forberedende udvalgs forslag forelagdes af udvalgets formand, redaktør *A. Axelsen Drejer,* Danmark, og det vedtoges at oprette landbrugskomiteen og tilrettelægge dens arbejde snarest muligt.

Endelig vedtoges det enstemmigt, at næste års store kongres afholdes i København, efter indbydelse fra De samvirkende danske Andelsselskaber og Det kooperative Fællesforbund. Kongressen skal efter den foreløbige bestemmelse afholdes i dagene 24.–27. september 1951, rimeligvis med Odd Fellow Palæet som ydre ramme.

KREDIT KONTRA KONTANT

S-butikkerne fornyer spørgsmålet om betalingsvilkårene i vore brugsforeninger

FORRETNINGSFØRER *Henry Pedersen,* Esbjerg og Omegns Brugsforening, anstiller i *Uddelerbladet* nogle betragtninger over problemet selvbetjening, idet han undersøger, i hvilken udstrækning vi her i landet kan gøre brug af de svenske erfaringer på dette område.

Henry Pedersen mener således, at navnlig de danske *land*-brugsforeninger med fordel ville kunne drage lære af de svenske, hvor man med kolonial, isenkram og manufaktur i samme lokale arrangerer sig med en lille betjeningsdisk for manufaktur, medens de øvrige varegrupper henføres til kundernes selvbetjening.

Men ud over disse varegrupper er også frugt og grøntsager meget betydningsfulde artikler i selvbetjeningsbutikkerne, fordi det er varer, husmødrene næsten daglig skal have, og ved at føre disse varer får man ofte husmødrene på besøg. Og under forudsætning af en hygiejnisk – og økonomisk – forsvarlig indpakning er også kød og fedevarer udmærket egnede som emner for selvbetjening.

Indpakning er imidlertid ikke vor stærkeste side. Selv om vi herhjemme er godt forsynede med pakkevarer – indenfor kolonialområdet –, er pakkeomkostningerne endnu alt for høje på grund af bristen på rationelle pakkemetoder.

Erfaringerne fra Sverige – og fra de allerede etablerede danske s-butikker – viser, at risikoen for svind og tyverier *ikke* er så stort et problem, at det skulle kunne afholde nogen brugsforening fra at gå over til s-systemet. Yderligere viser regnskabet for *Konsum,* Stockholm, for første halvdel af 1950, at omkostningerne i s-butikkerne ligger noget lavere end i betjeningsbutikkerne.

Kassen er flaskehalsen i s-butikken, og her har de svenske brugsforeninger den fordel frem for de danske, at alle varer sælges mod *kontant* betaling, medens vi herhjemme trækkes med kreditsystemet.

Etableringen af de mange nye s-butikker her i landet aktualiserer således det gamle spørgsmål om betalingsvilkårene i vore brugsforeninger – kontant eller på kredit –, og det kan forudses, at debatten herom vil forstærkes, som tiden går og selvbetjeningsformen vinder større og større terræn.

I denne forbindelse skriver Henry Pedersen:

„Set på længere sigt må vi sikkert indenfor den danske brugsforeningsbevægelse tage spørgsmålet om at overgå til kontanthandel op til overvejelse, og vi er efterhånden slet ikke så få som tror, at det kan lade sig realisere. Spørgsmålet er jo blot, hvem der først tør vove pelsen på spørgsmålet."

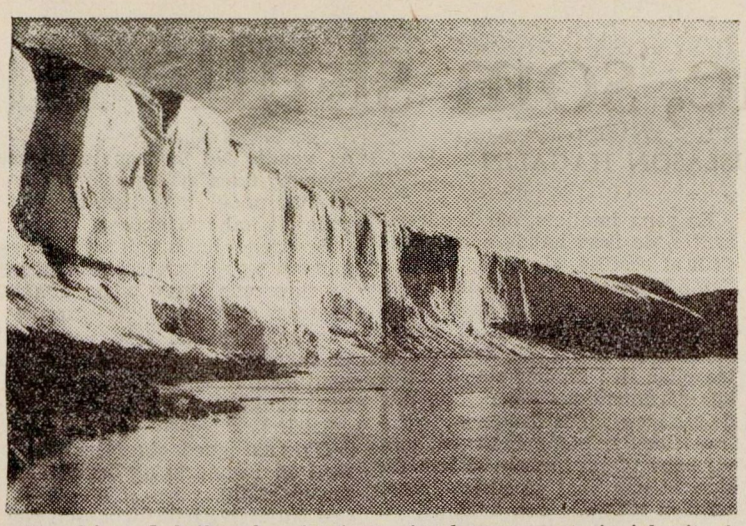
DØDSFALD. Forretningsfører *I. P. Rasmussen,* FDBs manufakturafdeling, Odense, er død, 61 år gammel.

I. P. Rasmussen var udlært i Ørum brugsforening og kom derefter til manufakturafdelingen i Odense, først som ekspedient, senere som rejsende. I 1925 blev han afdelingschef og 1938 forretningsfører for manufakturafdelingen.

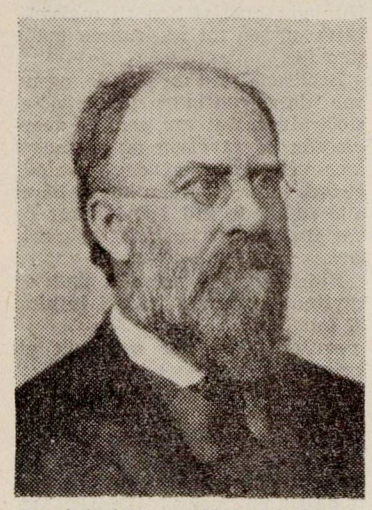
I. P. Rasmussen omfattede sit arbejde med stor kærlighed og var i usædvanlig grad afholdt af alle, med hvem han kom i berøring.

JUBILÆER. 70 år. *Tågerup* brugsforening, 1. oktober. – 50 år. *Jernbanefunktionærernes* brugsforening, Århus, 1. oktober. *Mulstrup* brugsforening, 3. oktober.

25 ÅR I FDB. Konfektmester *O. Thrane,* FDBs chokoladefabrikker, Kolding, 1. oktober. – Afdelingschef *Majgaard Fabricius,* skotøj detail, København, 3. oktober.

Raunkjærs Leksikon har fra første færd særpræget sig i kraft af sine mange store og smukt reproducerede billedplancher. Fra en af 5. binds plancher bringer vi her et billede af en gletscherrand.

En af de berømte Hansen'er – gæringsfysiologen Emil Chr. Hansen.

De berømte Hansen'er

DER er 110 Hansen'er i det nu udkomne 5. bind af Raunkjærs Leksikon, som går fra *Goo* til *Hå*.

Det *kan* med andre ord godt blive til noget med en, selv om man skulle være født med et navn, hvis berømmelse i første række knytter sig til dets almindelighed.

Sådanne opmuntringer kan man altså læse ud af nogle leksikonspalter.

Man opdager i det hele taget ved at gennemgå dette nye leksikon, efterhånden som bindene foreligger fra Det danske Forlag, at leksikonlæsning er en ganske fortræffelig beskæftigelse.

Man har hørt om mennesker, der satte sig hen og systematisk læste et leksikon igennem fra første side i første bind til sidste side i det fireogtyvende. Slet så stor en iver skal man måske ikke anbefale. Man kunne risikere at blive så temmelig fortumlet derved eller at få hele sit tankeliv lagt i lidt for stramme leksikalske tøjler.

Men nogle spalter nu og da – udvalgt efter tilfældighedens princip og nydt med omtænksomhed – kan have en ganske forriskende og åndeligt stimulerende og inspirerende virkning. En god kur mod den ensidighed – den fastgroen i specialinteresser – som truer os alle.

Dette skal iøvrigt ikke være et forsøg på en anmeldelse af bind 5. Vi har tidligere fremhævet dette store, smukke leksikons høje standard, såvel tekst- som billedmæssigt. Femte-bindet føjer sig stille og naturligt ind i rækken.

En rimeligere forklaring

DANSK HANDELSBLAD er blevet stærkt forarget over, at der i bladet *Ungdom og Idræt* – som er De danske Gymnastikforeningers organ – har været publiceret en artikel, der nok så frejdigt berømmer FDBs møbler og ligeud anbefaler de unge kærestepar at gå i brugsen sammen og studere møbelkataloget.

For *Dansk Handelsblad* kan dette kun betyde, at De danske Gymnastikforeninger nu har stillet deres blæseinstrumenter til rådighed for den kooperative propagandamusik.

Vi er nu for vort vedkommende ikke så helt sikker på det betimelige i således en-to-tre at deklarere forlovelse mellem de to parter, blot fordi de i landdistrikterne bor hus om hus. Derfor har vi prøvet at finde en rimelig forklaring på *Ungdom og Idræts* interesse for FDB-møblerne, og vi er standset ved følgende – som *Dansk Handelsblad* gerne må aftrykke uden kildeangivelse:

Redaktionen af *Ungdom og Idræt* har, indsigtsfuldt, skønnet, at gymnastiken trods alt ikke løser alle problemer for de unge medlemmer i foreningerne. Således bl. a. ikke det særdeles vigtige og påtrængende møbleringsproblem. Her har man så, prisværdigt, villet vejlede. Man har gennemgået tilbudene på møbelmarkedet og er kommet til den overbevisning, at de unge har en særlig fordel i at benytte sig af FDBs tilbud. Dette behøver man ikke på forhånd at være forlovet med andelsbevægelsen for at mene. Man skal blot have forstand på møbler.

SPEKULATION I DØDEN

DET er dyrt at dø i USA. Begravelsesomkostningerne er jobbet op i et helt urimeligt prisleje. En ganske beskeden begravelse løber i dag let op til 1000 dollars.

Dette optrækkeri fra begravelsesforretningernes og de private kirkegårdes side har længe harmet befolkningen, og det ikke kun den mindre bemidlede del af den. Men hvordan komme optrækkerne til livs? De døde skal jo dog begraves, og de selv og de efterlevende ser som regel gerne, at det sker om ikke meget flot, så dog med en vis stilfuldhed.

En rigmand udkastede tanken om en begravelsesforening på andelsbasis og fik straks tilslutning fra mange sider – således også fra adskillige præster. Ideen slog an, og i dag har disse andels-begravelsesforeninger vundet en ganske kolossal udbredelse Amerika over.

Og det synes tilmed, som om andelsbevægelsen som helhed har vundet en ikke ringe goodwill ved at gå i spidsen på dette specielle, men ingenlunde uvæsentlige område.

Denne goodwill har den amerikanske andelsbevægelse iøvrigt også stærkt brug for. Det har i det store og hele været meget vanskeligt for andelstanken at slå igennem i den amerikanske bevidsthed, og hvad specielt angår brugsforeningerne – der i Amerika som andre steder må tage tørnen med privathandelen – generes de af, at de amerikanske købmænd af i dag, stik imod al sandhed og fornuft, beskylder dem for at være maskerede kommunistiske foreninger.

ANDELSMAND ÆRESDOKTOR.

Den mest fremtrædende blandt de amerikanske andelsmænd, *Howard D. Crowden*, er blevet æresdoktor ved St. Xavier universitetet i Canada som en anerkendelse for sin store indsats indenfor den amerikanske andelsbevægelse

Teori og praksis

BLANDT FDBs mange udenlandske gæster i denne sommer har man haft særlig fornøjelse af to amerikanere, onkel og nevø, som repræsenterede henholdsvis teori og praksis i den amerikanske andelsbevægelses udformning og var i høj grad uenige om, hvad der skulle tillægges den største betydning for bevægelsens vækst: de ideologiske princippers understregning eller systemets forretningsmæssige effektivitet.

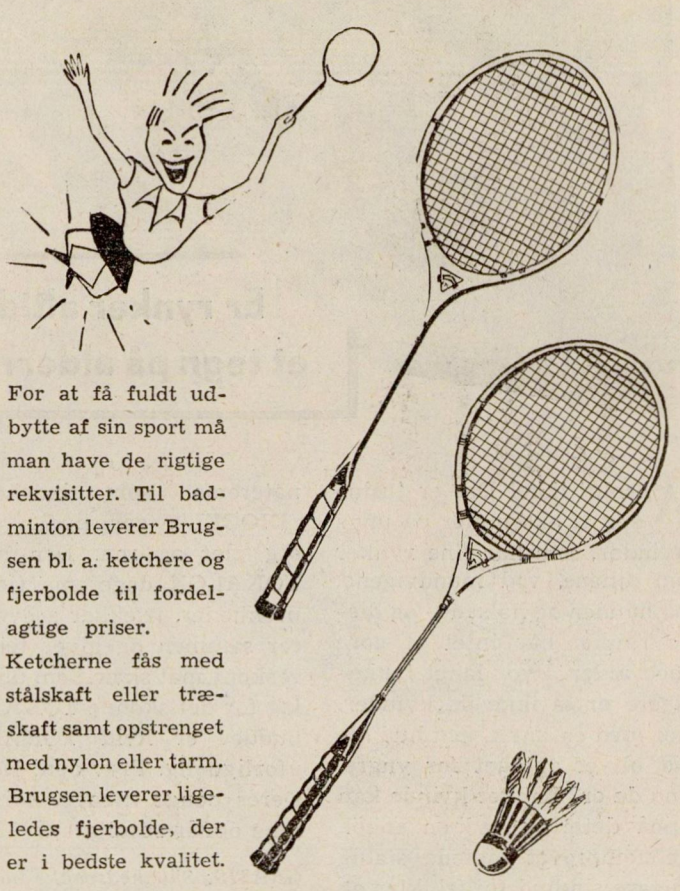
– Uden os var der jo intet grundlag for hele jeres oplysningsvirksomhed, ingen penge – og for resten, så er og bliver gode og billige varer det vigtigste for en forbrugerbevægelse, sagde direktøren for kolonial-afdelingen indenfor den amerikanske fællesforening, mr. *H. E. Bogardus*.

– Men uden forståelse for selve de grundlæggende principper var bevægelsen overhovedet ikke kommet i gang, og hvis vi ikke gennem vor oplysningsvirksomhed vedligeholder interessen for disse principper, så risikerer man, at bevægelsen mister sin karakter af en folkebevægelse og blot bliver et rent og skært fordelingsapparat, svarede andelsmanden, professor *Emory S. Bogardus* fra Los Angeles.

Diskussionen førtes under de to andelsmænds besøg i FDB. Direktør Bogardus var især interesseret i forbrugerbevægelsens reklame- og kvalitetkontrolproblemer, medens professoren, der har skrevet en lang række afhandlinger om andelsbevægelse og udgivet en praktisk lille andels-ordbog, i højere grad interesserede sig for den danske andelsbevægelses ideologiske side, dens forbindelse med højskolen og med tidens politiske og sociale strømninger.

Onklens og nevøens skærmydsler endte dog som regel med, at de blev enige om, at bevægelsen måtte have såvel en ideel som en materiel side, og at det gjaldt om, at man arbejdede i forståelse med hinanden.

Badminton

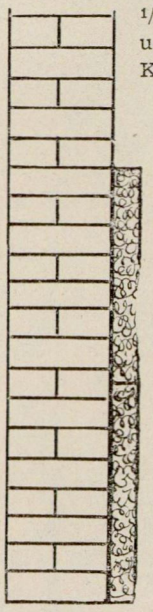

For at få fuldt udbytte af sin sport må man have de rigtige rekvisitter. Til badminton leverer Brugsen bl. a. ketchere og fjerbolde til fordelagtige priser.
Ketcherne fås med stålskaft eller træskaft samt opstrenget med nylon eller tarm.
Brugsen leverer ligeledes fjerbolde, der er i bedste kvalitet.

BRUGSEN
- billigst med det bedste

Durisol

til nybygninger og isolering af gamle stalde

1/1 stens massiv mur uden Durisol: K-værdi 1,85

1/1 stens mur m. 5 cm Durisol: K-værdi 0,93

(Varmetabet nedsættes altså til det halve med Durisol-isolering)

Spar vedligeholdelsesfoder, gør ventilation mulig, skaf forøget sundhed og trivsel ved at isolere med DURISOL

MARSHALL-LÅN
kan søges til isolering og ventilation

Til:	Anvendes som isolering:
Kampestensmur og betonmur	6 cm Durisolplade
1/2 stens mur af cementsten (11 cm tykkelse)	5 cm Durisolplade
1/1 stens massiv mur af cementsten (23 cm tykkelse)	5 cm Durisolplade
1 1/2 stens hulmur af cementsten (31 cm tykkelse)	4 cm Durisolplade
1/2 stens mur af teglsten med blank yderside (11 cm)	6 cm Durisolplade
1/1 stens massiv mur af teglsten, blank yderside (23 cm)	5 cm Durisolplade
1 1/2 stens hulmur af teglsten, indermur af cementsten (31 cm)	4 cm Durisolplade
1 1/2 stens hulmur af teglsten (31 cm)	helst 6 cm Durisolplade (3 cm kan anv.)

Skriv efter bygge- og lånebrochure.

Durisol

NØRRESUNDBY TELF. 6165-6250

Absolut ikke! Der er tusinder af eksempler på unge kvinder, som har fine rynker om øjnene, ved mundvigene, på hånden og halsen – og disse rynker har intet at gøre med alder. Hvor langt lykkeligere er så ikke de kvinder, der med en smuk, glat hud *altid* bliver antaget for yngre, end de er? Enhver kvinde kan opnå dette og ved en enkel, gennemprøvet metode stadig bevare sin hud fejlfri, klar og smidig – år efter år – blot hun ved *hvordan!*

TOKALON metoden giver verden over daglig forbløffende resultater. Den rosa TOKALON natcreme, som indeholder „BIOCEL", gør huden smidig glat og ren. Den hvide TOKALON dagcreme fjerner urenheder, trækker grove porer sammen og giver teinten et skønt, mat skær. Som underlag for det skønne TOKALON pudder er hvid TOKALON uforlignelig. Prøv den! De får Deres penge tilbage, hvis De ikke opnår resultater.

GRATIS: Skønhedspakke med de 2 Tokalon cremer (rosa og hvid) samt de nyeste nuancer i pudder, nok til, at De kan gennemprøve disse præparater. Send **90 øre** *i frimærker til porto og emballage til Ejler Ruge A/S, afd. 82-E, Hovedvagtsgade 6, København K.*

Brødrene, som skulle fri

AF GUDMUNDUR GISLASON HAGALIN

YDERST ude på sandodden var der en lille, lav hytte af græstørv. En smal jernpibe, der stak skævt op af hyttens græsbevoksede gulgrønne tag, var det eneste, som kunne give en ukendt vejfarende den tanke, at hytten var en menneskebolig. Lidt nedenfor hytten stod der et stort umalet tremmeskur til fisktørring og et endnu større og næsten stateligt pakhus, beklædt med rustplettet bølgeblik.

Der ude på odden voksede der intet uden lidt marehalm, som dannede spredte tuer på den ellers flade sandstrækning. Nede ved stranden var der gult sand, strøet med hvide brunprikkede muslingeskaller, men mellem stranden og husene var der en stejl bakke af grå rullesten, stænket med tindrende hvide saltkrystaller.

I bælgmørke efterårs- og vinternætter brølede brændingen nede ved stranden og slog imod den stejle banke med en hul og truende kværnlyd. Stormen strøg hylende over den sandede odde, og der stod et drev af havvand mod udhusene og den beboede hytte.

I den lave hytte havde de boet, Jon Blæsevejr og hans kone, Gerd den Stærke, og i brændingen udenfor odden var de druknet en vinterdag, de kom hjem fra handelsstedet i deres båd. Så var der da kun deres to sønner tilbage i hytten. De hed Bjørn og Olaf. De var tvillinger, og de blev begge to konfirmeret næste forår efter forældrenes død. De blev boende i hytten der ude på odden. De blev store og stærke mandfolk og dygtige fiskere, men videre kundskabstørstige var de ikke. De gav sig ikke af med andre folk, og kun een gang i deres liv så de i retning af en kvinde.

ØVERST på odden, hvor den var græsbevokset, stod gården Odde.

En gang imellem, når brødrene syntes, de ikke havde noget særskilt at bestille, gik de op til gården og spurgte om fiskepriser, og om folkene på gården havde hørt noget om strandinger og andre ulykker på havet. De drak gerne tre eller fire kopper stærk kaffe hos gårdmandens kone – og når de gik igen, sagde den ene:

– Hvis der kommer nogen, som vil købe tørret havkat, så kan du sige, at han skal gå til brødrene.

Siden tilføjede den anden:

– De får den ikke billig, men den er god og fed, – den giver kræfter, kan du godt sige.

En sensommerdag drog de af sted op til Odde, da de havde været ude at fiske og havde slagtet og saltet fangsten, som kun var torsk på denne tid af året. Det havde været dårligt med fiskeriet de sidste dage, og brødrene var blevet lidt lede ved sig selv og den ensomme tilværelse. Og skønt det var i den bedste sommertid, da man ikke kunne vente at høre om nogen ulykker på havet, bestemte de sig til at gå op til gården. De kunne jo altid spørge om fiskepriserne.

Det var en rigtig varm dag, og brødrene havde tykke grå vadmelsbukser og en sort uldtrøje på, og uden på deres grove uldstrømper havde de næsten knæhøje strømper af ugarvet, grønfarvet kalveskind. På hovedet havde de begge to en gul sydvest, og de vendte sydvestens bagstykke frem, fordi solen skinnede så meningsløst varmt og stikkende fra en høj, skærblå himmel.

De havde hænderne i bukselommerne og gik med lange, slæbende skridt, og skønt de vraltede og vuggede, huggede de fremover med overkroppen, som når et skib duver i høj sø. Alle deres bevægelser var tunge og klumpede. De lange, røde skægstubbe var brune af snus, og af og til tørrede de næse og mund i trøjeærmet.

Da de kom op til gården, så de en kvinde stå midt på gårdspladsen, lige ved nogle melsække, der var blevet stablet op. Kvinden var overdænget med mel, og hendes kinder var røde. Det så ud til, at hun havde bakset med sækkene.

Brødrene havde aldrig før set denne kvinde og aldrig hendes lige. Hun var meget stor og kraftig, bredskuldret og hoftesvær. Ansigtet var bredt og fladt og øjnene store og udstående. Om hovedet havde hun viklet et grå-stribet uldtørklæde .

Brødrene standsede og gumlede på snuset, og de betragtede kvinden med stor opmærksomhed og forundring. Hun skævede til dem og vendte sig mod melsækkene. Hun tog uden synlig anstrengelse en sæk under hver arm og svippede let ind i fadeburet.

Brødrene holdt op med deres gumlen og så langt på hinanden. Så skrævede Bjørn ud og rokkede frem og tilbage.

– Dette havde selv vor egen moder næppe klaret bedre, sagde han med et snusbrunt grin, og hans vandblå øjne skinnede af begejstring.

Og Olaf gned sig i hænderne med en forundret og beundrende hovedrysten:

– Nu er jeg helt forbavset! Nej, dette havde vor egen moder ikke klaret bedre.

Men nu kom kvinden ud igen. Hun gik hurtigt hen til melsækkene og tog fat på samme måde som før.

Brødrene stod musestille, og nu var deres ansigter prægede af stort alvor. Det var, som de overværede begravelsen af en meget kær ven. Ingen af dem mælede et ord, indtil kvinden havde båret alle sækkene ind i fadeburet og var forsvundet ind ad stuehusets dør.

Bjørn gav sydvesten et skub og spyttede en brun stråle i retning af fadeburet.

– Jaha, det var vel nok en kvinde!

Brødrene havde helt glemt fiskepriserne. De gik ikke ind på gården. De vendte om og gik nedover med langsomme skridt. Da de havde gået et kort stykke, satte de sig på hver sin tue. De skævede op til stuehuset, og siden så de på hinanden. Men de tav stille en lang stund. Endelig sagde Olaf:

– Bare hun dog ikke har for mange kræfter!

Bjørn nikkede tavs og næster lidt dyster. Så rejste de sig begge to og slæbte sig hjemad.

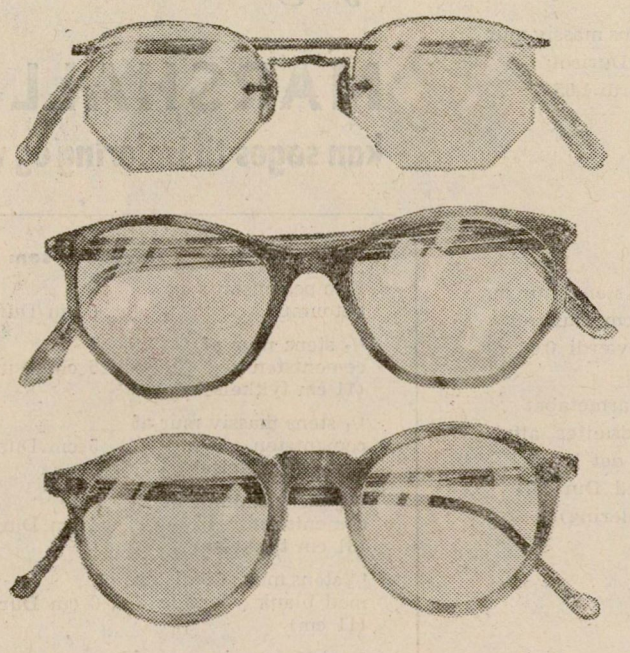
NÆSTE morgen tog brødrene usædvanlig tidligt ud at fiske De trak i almindelighed deres line to eller tre gange, men denne morgen nøjedes de med at trække den een gang. Det var, som det var en stiltiende overenskomst imellem dem, at de skulle komme tidligt hjem denne dag.

Det var solskin og vindstille. Da Bjørn havde trukket linen, trak Olaf årerne ind, tog vanddunken og drak længe og sindigt. Så stillede han dunken på plads igen, skar ansigt og tørrede munden i trøjeærmet.

– Sikken en varme! sagde han og pustede besværligt.

Bjørn havde taget sin snusdåse og stoppet snus i munden. Nu satte han sig ned, tog den ene åre og stak den ud. Han så sig tilbage over skulderen og skottede næsten ondt til sin broder. Så sagde

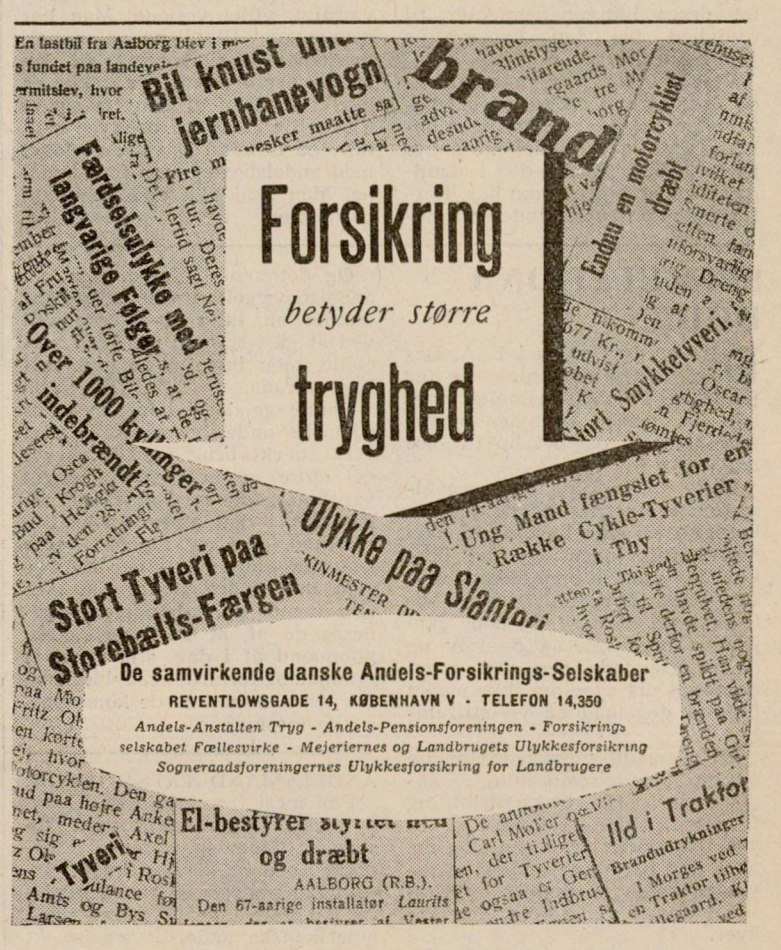
FOR SYNETS SKYLD

Når synet begynder at svigte, skylder man sig selv at få øjnene undersøgt. FDBs optikafdelinger i København og Århus råder over moderne apparater til øjenundersøgelser og kan derfor straks konstatere eventuelle fejl eller svagheder. Hvis briller viser sig nødvendige, tilpasses og leveres en egnet brille, idet der findes et udvalg i stel for enhver smag til rimelige priser, ligesom brilleglas i alle gængse styrker haves på lager. Også ved indsendelse af recept kan ordinerede briller leveres hurtigt til billigste pris.

FDB OPTIK

KØBENHAVN ÅRHUS

han utålmodigt og med rynkede bryn:

– Hvad er det for noget smøleri? Har du tænkt, at vi skal ligge her ude på fjorden hele dagen?

Olaf for pludselig sammen. Han greb den anden åre, satte den i tollegangen med et ryk, stemte sin fod i den tofte, hans broder sad på og gjorde en vred grimasse.

De begyndte begge to på een gang at ro, og båden for af sted henad den glatte, sølvglitrende flade. Det hvinede i tollegangen, og det knagede i bådens sammenføjninger. Og snart var brødrene drivvåde af sved. De stønnede og prustede og roede af alle kræfter, Olaf til bagbord og Bjørn til styrbord. Men et godt stykke tid skred båden lige ud. Så begyndte den at dreje til bagbord. Olaf skummede af iver og heftighed og rykkede gang på gang i åren. Men det nyttede ikke det mindste. Bjørn roede som en utrættelig jætte, og båden drejede mer og mer. Begge to gjorde alt, hvad de kunne. De var klare over, hvad de kappedes om. Nu var båden drejet i modsat retning. Olaf så sig om med flakkende blik. Han rynkede brynene, pustede tungt og hostede lavt. Så holdt han op med at ro og trak åren ind. Han sagde forpustet:

– Hvad skal det betyde at blive ved med at ro på den måde? Kan du da ikke se, at du har vundet?

Da holdt Bjørn op med at ro. Han tørrede sin pande, og om munden spillede der et stolthedens og sejrens smil.

– Aha! stønnede han i glad forventning.

DA brødrene havde slagtet og saltet deres fangst under dyb tavshed, gik de op til hytten. Olaf satte sig på sin seng, lænede sig forover og lukkede øjnene halvt i. Af og til stønnede han tungt og skuttede sig, som om han havde kuldegysninger. Han så i ånden en kvinde smide halvtøndesække, som om det var en vante. Og denne kvinde var fortabt for ham. Bjørn havde flere kræfter. Olaf var lige ved at græde. Han havde tit set sin moder bære tøndesække på ryggen op til hytten, og på havet havde hun roet som de stærkeste mandfolk, ligegyldigt hvordan vejret var. Sådan en kvinde kunne ikke betales med sin vægt i guld. Tænk at være så ussel at blive den lille, tænk at være sådan en svækling! Og nu havde han ingen madlyst.

Men Bjørn kunne heller ikke spise. Han begyndte at skifte klæder. Han tog nye, grå vadmelsbukser og en tyk sort trøje på og knyttede et rødprikket tørklæde om sin hals. På fødderne tog han et par vældig tykke filtstøvler, som han havde købt på en auktion efter en fransk skibskaptajn. Så trådte han op på sengekanten og strakte sig efter en gammel og støvet stråhat, som havde hængt på et søm oppe under taget i flere år. Han tørrede omhyggeligt støvet af og vendte og drejede den på alle leder og kanter. Han tog den ikke på, men han lagde den varsomt på sengen. Derefter stod han tavs en stund og kiggede op i taget.

– Hvad venter du på, menneske? spurgte Olaf gnavent. Det var, som om han hurtigst muligt ville blive fri for at se på sin søndagsklædte broder.

Bjørn stak hænderne i bukselommen og stod skrævende på gulvet. Hans ansigt var meget alvorligt, og han strøg sig over panden. Tilsidst sagde han tøvende, og som om han ville være rigtig god ven med sin broder:

– Hør engang, Olaf, – tror du, hun er overmåde stærk?

Det gav et sæt i Olaf, og hans ansigtsudtryk blev forandret. I hvert træk var der spændt forventning.

– Stærk! Tror du ikke, hun er stærk? Hun er fuldt ud lige så stærk som vores moder, – det kan du stole på. Og Olaf rømmede sig og gnubbede sig frem og tilbage på sengekanten.

Men Bjørn stod helt stille. Hans mine blev endnu mørkere. Han så bedende på Olaf, satte sig siden på sin seng og stirrede ned i gulvet.

Olaf skelede til ham og fnisede af og til, og ind imellem nynnede han en stump folkevise. Derefter tog han brød og kød op af sin kiste og begyndte at spise. Han kunne ikke huske, at han i lange tider havde haft så storartet appetit som i dag. Han snittede kødet med stort behag og stønnede af velvære.

– Jaha, det er nu ikke morsomt at have med sådanne kvinder at gøre, sagde han. – Vi er ikke nær så stærke, som vor moder var, men jeg er helt sikker på, at hun kunne slet ikke have magtet hende her. Og desuden er jeg vis på, at hun er en rigtig gammeldags furie. Så du, hvordan hun skottede hen til os?

Det blev for meget for Bjørn. Han greb hatten og slængte den hen i en krog, hev trøjen af og smed sig selv på sin seng.

Olaf skoggerlo og slog med knivskæftet ned i sengekanten.

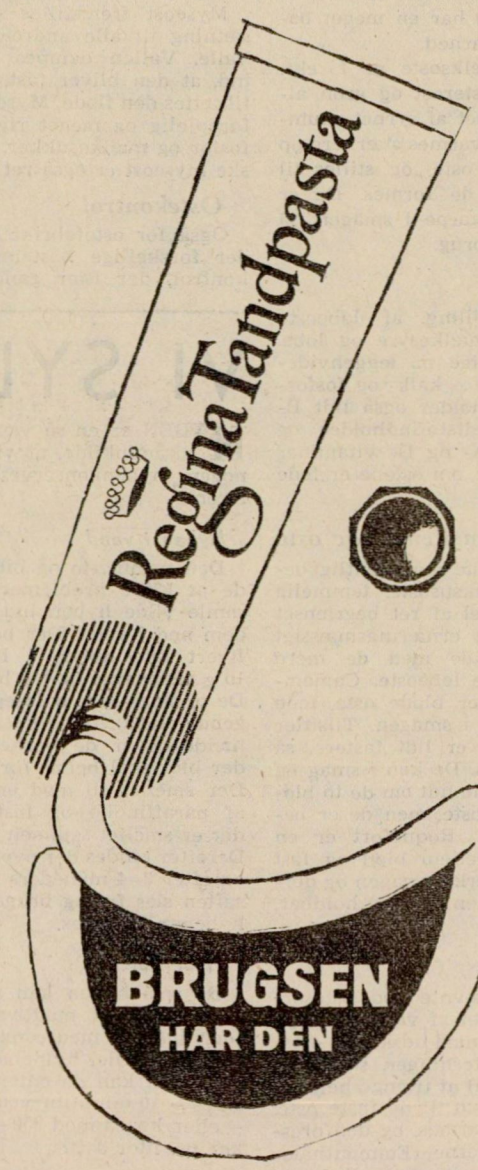
– Nå, nå, nå, nå, nå! Der fik du nok fart på, min kære broder.

Bjørn sagde ikke noget.

– Vil du ikke have en bid med, Bjørn? spurgte Olaf med en smørblid stemme. Du kan nok trænge til det, før du begiver dig af sted op til gården.

Men Bjørn havde trukket dynen op over hovedet, og fødderne med de franske filtstøvler var det eneste, Olaf nu kunne se af sin sejrrige broder. Og Olaf vuggede med hovedet og hylede af latter. Så sagde han halvkvalt og slog knivskæftet igen ned i sengekanten:

– Du skulle have sparet lidt mere på kræfterne ved roningen i dag, dit skind!

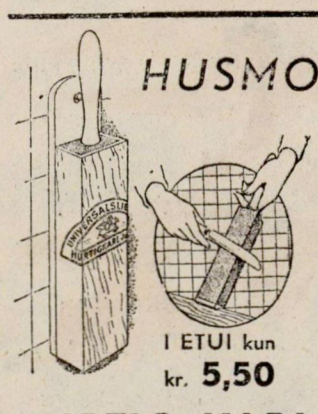

Den er rigtig!

DEN
ER FRA

Zinck GODTHAAB

HUSMODEREN SMILER –

når hun bruger den ny HURTIG-KARL „junior", der let og effektivt holder alle skærende køkkenredskaber skarpe, f. eks. kødhakkeren, brødmaskinen og alle slags knive (også rustfrie).

I ETUI kun
kr. **5,50**

Fås overalt.

HURTIG-KARL »JUNIOR« – Telefon Central 31 54

Enten De bor i stuen eller på femte sal
når det gælder Deres gulve
brug altid
FERCOPAL

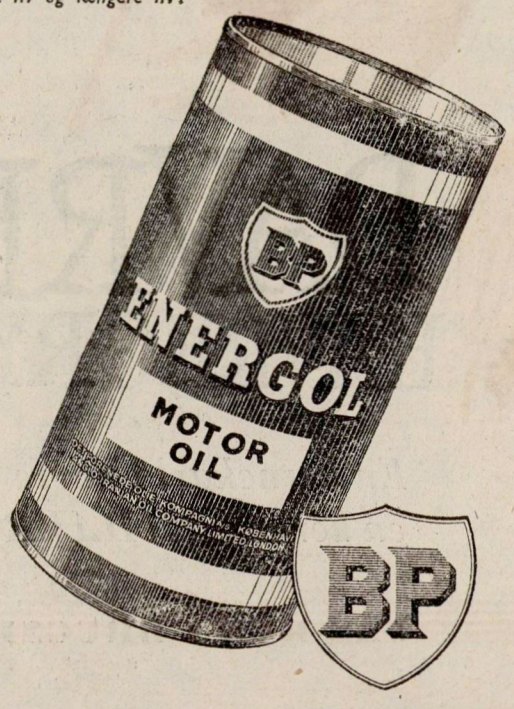
ET PAR TIPS
til efterårssæsonen

* hurtigt tørrende,
* glansfuld og
* holdbar
er nogle af lakkernes egenskaber

FORLANG DEM I BRUGSEN

ENERGOL motorolie giver Deres motor mere liv og længere liv!

TEKNIKKENS TRO TJENER

BP OLIE-KOMPAGNIET A/S

Hvad De bør vide om

Det billigste PÅLÆG

OST

SPIS OST – hedder det i reklamer. Spis ost – siger lægen til patienten, der lider af kalkmangel, og „spis ost" siger også læge og jordemoder til den svangre kvinde.

Spis ost! er altså ikke bare et reklame-slagord. Ost er en meget vigtig kalkkilde og er samtidig rig på de mest værdifulde æggehvidestoffer. Og så er der det gode ved ost, at den fremstilles i mange forskellige variationer, så der er noget for enhver smag, til enhver lejlighed og for enhver pengepung.

Ved ostefremstillingen benytter man sig af æggehvidestoffernes evne til at stivne ved tilsætning af løbe eller syre. De stivnede æggehvidestoffer danner et fint netværk, hvori mælkens fedtstof og noget af vædsken med de opløste salte og mælkesukkeret samles.

Surmælksoste

De fleste husmødre kender selv til at fremstille bløde surmælksoste af kærnemælk eller mælk, der er syrnet ved henstand eller ved tilsætning af kærnemælk. Mælken varmes op til 50–60 grader uden omrøring og hældes derefter i en sigte med osteklæde, så noget af vallen kan løbe fra. Ostemassen røres op med salt og kommen eller krydderier som hakket persille, kørvel eller radiser. En sådan skørost kan ryges let, man får da fynsk rygeost. Disse oste indeholder mælkens æggehvidestoffer og fedtstoffer, men ikke meget kalk, og har en meget begrænset holdbarhed.

Faste surmælksoste er f. eks. appetitost, klosterost og grøn alpeost, fremstillet af syrnet skummetmælk, der varmes stærkere op end de bløde oste, og stilles til modning, før de formes. De er holdbare og skarpe i smagen, så de er drøje i brug.

Løbeoste

Ved fremstilling af løbeoste bruges både mælkesyre og løbe. Løbeoste er rige på æggehvidestoffer og salte – kalk- og fosforsalte, de indeholder også lidt B-vitaminer. Fedtstofindholdet og indholdet af A- og D- vitaminer retter sig efter, om ostene er fede eller magre.

Bløde og mellembløde oste

Alle disse oste må egentlig betegnes som luksusoste, temmelig dyre, som regel af ret begrænset holdbarhed og ernæringsmæssigt knapt på højde med de mere holdbare, faste løbeoste. Camembert og Brie er bløde oste, fede og ret skarpe i smagen. Tilsitter og Port Salut er lidt fastere, så de kan skæres. De kan i smag og udseende minde lidt om de to bløde og dyrere oste, men de er betydelig større. Roquefort er en mellemting mellem blød og fast ost, den er stærk i smagen og derfor ret drøj, den er også holdbar, men dyr.

Faste oste

I de hidtil nævnte bløde ostesorter er indholdet af valle ret højt. Hvis man derimod udskærer ostemassen i småterninger, så vallen får lejlighed til at trænge helt ud, har man massen til de faste oste. Massen eftervarmes, og den presses i ostekopperne (Emmenthaler og Dansk Schweizerost), eller man kan ælte ostemassen med salt og derefter presse den i ostekopperne (Gouda). Ostene lægges derefter i saltlage 1–2 døgn, så der dannes skorpe, og under modningen må skorpen holdes fri for fremmede bakterier og skimmelsvampe, da smagen ellers ikke bliver ren. Fede oste er længere om at modnes end de magre, der bliver temmelig skarpe i smagen. Mager ost er et billigt og godt næringsmiddel, men det er, som om smagen i de senere år har ændret sig mere i retning af de fede og mildere oste, der jo er noget dyrere. Sammenligner man imidlertid ostens pris og næringsværdi med afskåret pålæg og salater, er der ingen tvivl om, at den fornuftige husmoder først og fremmest bør købe osten og lade det øvrige komme i anden række.

Dansk Emmenthaler er en fuldfed, velsmagende ost. Den er meget lys, har store huller med »tårer«. Den står fuldt på højde med ægte schweizerost. Dansk Schweizerost er blødere, den er også lys og med ret store huller, den fås halvfed og fuldfed og er ofte mild i smagen. Ejdammerost er kuglerund og med rød skorpe, selve ostemassen er stærkt gul med små huller. Den fås fra kvartfed til fuldfed, den er gul og kan være tilsat kommen, men ligner ellers Ejdammerost. Gouda – hollandsk ost – fås kvartfed til fuldfed, den er gul og kan være tilsat kommen, den har en fin og kraftig smag, hvad enten den er mild eller lagret. Steppeost fås kvartfed og halvfed, hullerne kan være små eller store, smagen er krydret. Backsteiner er en mager, småhullet, billig ost, der er stærk i smagen.

Smelteoste er som regel oste med beskadiget skorpe, der smeltes om i forme og pakkes i staniol, de større, firkantede oste er billigere end de små trekantede.

Myseost fremstilles – i modsætning til alle andre oste – af valle. Vallen dampes så stærkt ind, at den bliver fast, eventuelt tilsættes den fløde. Myseost er letfordøjelig og meget rig på kalk, fosfor og mælkesukker. Den danske myseost er også ret billig.

Ostekontrol

Også for ostefabrikation findes der forskellige bestemmelser og kontrol, der især gælder vand- og fedtstofindholdet i ostene. Der findes forskellige stempler, som angiver fedtstofindholdet i tørstoffet. De fuldfede, 45 pct. oste har et trekantet stempel, de 40 pct. oste har et sekskantet stempel, de halvfede, 30 pct. oste har et rektangulært stempel, de kvartfede, 20 pct. oste et cirkelrundt og de 10 pct. skummetmælksoste et trekantet stempel. Man har nu også fået et lurmærke-stempel navnlig beregnet for ost til eksport. Der stilles særlige krav til mejerier, grossister og lagre, som fremstiller og efterbehandler lurmærket ost.

Indkøb

Smag på osten ved indkøbet, så De er sikker på at få et velsmagende produkt, prøv igennem stemplernes form at konstatere, om prisen står i forhold til fedtindholdet. Skorpen skal være hel, og ostemassen må ikke være revnet, smuldret eller bulet ud. Tænk ved indkøbet ikke alene på prisforskellen imellem fed og mager ost, men husk også, at den fede ost er mere uøkonomisk at skære, og at den magre ost er rigere på æggehvidestof, kalk og fosfor.

Opbevaring

Opbevar osten køligt, tørt og mørkt samt tildækket, så der ikke kan komme fluer til. Har fluerne adgang til osten, vil de lægge deres æg heri, og allerede efter otte timers forløb kan disse være udviklede til larver. Er opbevaringsstedet varmt, kan man lægge osten i en stenkrukke og lægge et fugtigt stykke over, vær derimod forsigtig med at pakke osten direkte ind i fugtige klude, det kan bevirke en eftermodning af osten, der ikke altid er lige heldig.

Anvendelse

Ost anvendes i almindelighed som pålæg, og sammenlignet med andet æggehviderigt pålæg er ost billigt, hvis man ikke vælger luksussorterne. Det vil være klogt at variere ostepålægget ved at skifte imellem forskellige ostesorter. Man bør også variere brugen ved af og til at skære osten i terninger og stænger, der spises til brødet, ved at komme reven eller udskåren ost i salater og ved at rive osten og røre den op med smør eller margarine og bruge dette som smørepålæg – det er især en god måde at anvende tørre osterester på. Tørre, revne osterester kan også bruges i forbindelse med makaroni, grøntsager og fisk, eventuelt på gratiner og omeletter. I osteanretninger kan man lave ostecreme og ostebagværk ved at erstatte sukkeret med skarp, reven ost.

Kaja Pedersen.

VI SYLTER HYBEN

HYBEN er en så værdifuld C-vitaminkilde, at vi *må* have nogen hybenkonserves til vinteren.

Hyben i vand

Den nemmeste og billigste måde at klare problemet på er at samle vilde hyben ind og lægge dem ned i vand. Der beregnes til hvert kilo hyben 1 liter vand, 10 g citronsyre og 1 g benzoesyre. De to slags syre opløses i det kogende vand, der afkøles, før det hældes over de vaskede hyben, der blot skal befris for blomsten. Der smeltes til med en blanding af paraffinolie og fast paraffin, der er smeltet sammen i vandbad. Derefter bindes der over krukken, og efter 3–4 måneders forløb kan saften sies fra og bruges, medens hybenen kasseres.

Hybensaft

De små hyben kan naturligvis også koges af med vand, eventuelt blandet med rønnebær, syrlige æbler eller hyldebær. Den afsiede saft kan da enten pasteuriseres – 10 minutter ved 75 grader – eller koges med 350–500 g sukker pr. liter saft.

Henkogte hyben

Hertil bruger vi de store havehyben. Blomsten klippes af, og der skæres et låg af ved stilken, så hår og kærner kan fjernes med en lille ske eller kniv. De lægges derefter i de rensede glas og overhældes med en kold, kogt sukkerlage af 1 liter vand, ½ kg sukker og eventuelt 5 g citronsyre. Glassene lukkes, sættes i koldt vand opvarmes til 80 gr. og holdes her 20–30 minutter efter glassenes størrelse, hvorefter de langsomt afkøles.

Sukkersaltede hyben

Store hyben renses som ovenfor anvist og koges et par minutter i vand, eventuelt tilsat lidt sukker, de tages op og drypper af, hvorefter de koges klare i en sukkerlage af 1 dl vand, 3 spk. eddike og ¾ kg sukker – beregnet til 1 kg hyben.

Hybenmarmelade

Store hyben hakkes og renses, hvorefter de hakkes igennem den skoldede kødmaskine. Til 1 kg urensede hyben tages ¾ l vand, 1½ kg sukker, 15 g citronsyre og et brev gelanito. De hakkede hyben koges 10 minutter med vandet, lidt af saften tages fra, medens sukkeret tilsættes, og marmeladen koges og skummes, før den tages af ilden. Gelanitoen blandes med lidt sukker og røres ned i saften, hvorefter det røres i gryden. Marmeladen bringes i kog under omrøring og koges ½ minut, før den hældes op.

K. P.

Næste forårs blomsterflor

FORÅRETS store blomsterflor begynder med de forskellige løgvækster, og De må allerede nu gøre de første forberedelser. Løgplanterne skal inden vinteren have dannet en del af rodnettet. Ellers er der ingen basis for den udvikling, der skal sætte ind, så snart de første varme forårsdage melder sig.

Og De må – det er meget vigtigt – huske, at det er en meget speciel plantegruppe, vi her taler om. Løgplanternes tidlige udvikling medfører, at bladene visner på et tidspunkt, hvor de fleste af havens øvrige planter først begynder at vokse til, men trods dette skal løgene have lov til at samle kraft – bruge sine blade – lige så længe, der endnu er arbejdsevne i dem. Derfor er det nødvendigt, at der stadig kommer lys og luft til bladene. De må hverken rives af eller dækkes af stauder.

Jorden

Det er en gylden regel, at man ikke lægger blomsterløg på samme sted, hvor de voksede sidste år. Det er også vigtigt, at man nøjes med en 3-årsperiode, således at man efter dens udløb tager alle løg op, pudser dem af, sorterer syge løg fra og lægger pånyt til efteråret.

Havens bedste blomsterløgsjord findes på steder, hvor der er godt med gammel gødning, og hvor jorden er næringsrig, porøs og ikke for sur. Men vær varsom med at nedgrave staldgødning umiddelbart før løglægningen. – Man kan klare sig ved at bruge bladjord eller muldrigt affald fra kompostbunken, men det må da under alle omstændigheder være godt formuldet. Har man hverken bladaffald eller affald fra kompostbunken, må man ty til kunstgødning.

For at lette arbejdet for rødderne, der skal bane sig vej ud i jorden, må jorden være grundigt gennemgravet, mindst i et spadestiks dybde. Man kan regne med, at der over løgets spids skal være omkring 15 cm jord. 10 cm er det absolutte minimum. Når vinterens kulde for alvor sætter ind, må jord og planter beskyttes med et lag tørvestrøelse eller visne blade.

Lægtid

Det gælder for blomsterløg i al almindelighed, at lægtiden strækker sig fra slutningen af september og en måned frem. En yderligere rettesnor har man i blomstringstiden. Tidlig blomstring betyder tidlig lægning. I og for sig er der ikke noget i vejen for at foretage lægning til hen i midten af november, men blomstringen bliver ikke så god, og der vil i et fugtigt efterår let kunne komme nogen råddenskab i løgene.

Hvert eneste løg skal afpudses, så der ikke sidder gamle rødder tilbage, syge løg bør omgående kasseres – eller evt. sættes i „karantæne" et andet sted i haven.

Den bedste virkning opnår man, når planterne sættes i sma grupper med omkring 15 cm til naboplanten. Der kan godt være stenbedsplanter eller roser mellem de forskellige grupper af blomsterløg, men den ønskede afveksling kan også opnås ved forskellige typer af løg, f. eks. tidlige tulipaner, krokus, hyacinter, middel-tidlige tulipaner o. s. v.

Er man interesseret i at have materiale til afskæring, bør planterne hertil sættes på et mere skjult sted i haven. Det er jo ikke noget udpræget skønt syn med det ene blad, der sidder tilbage efter plukningen. Afskæringsløgene kan iøvrigt med fordel sættes i rad og række. Så bliver lugearbejdet lettere, og jorden udnyttes fuldt ud.

Blomsterløg til drivning

Samtidig med, at man i haven forbereder forårsfloret, må man også prøve drivning i stuen. Det er ikke så svært og kan give megen glæde sidst på vinteren.

Bedst egnet til drivning i stuen er hyacinter, krokus og tulipaner.

Løgene sættes i urtepotter i samme jord som i frilandsbedene. Over pottens bundhul lægges et par potteskår, og løgene skal sidde så højt, at ca. halvdelen er over jorden. Da det gælder om at få udviklingen til at foregå langsomt, indtil selve blomsten er ved at komme frem, skal potterne graves ned, så der er ca. et spadestik jord over løgspidsen.

Inden jorden lægges over, skal der i hver potte lægges en håndfuld sand eller jord ovenpå løget, således at der altså dannes en lille forhøjning. Når halvdelen af jorden er lagt på, foretages en grundvanding. Derefter fyldes op, og stedet afmærkes med nogle solide pinde, så man senere let kan grave ned til potterne uden at ødelægge løgspiren.

Inden frosten sætter ind, skal denne lille „blomsterløg-kule" dækkes med et godt lag halm, staudetop, visne blade e. l. Så fryser jorden ikke, og man kan til enhver tid grave potterne op.

Den fortsatte pasning med indtagning og drivning kommer vi tilbage til, når det rette tidspunkt nærmer sig. *mhd*

Værn mod frugttyverier

EN af vore læsere sender os følgende råd mod frugttyverier:

Fyld en kasse med nedfaldsæbler, stil den ud ved vejen og skriv på et skilt:

Spis bare – gratis!

Der går alligevel hver sæson en del nedfaldsfrugt til spilde for Dem. Ved straks at stille en kassefuld til „offentligheden"s rådighed redder De Deres bedste æbler og skåner træerne for de ødelæggelser, som klatring i grenene forvolder.

ER KAFFEN RINGERE?

I anledning af den sidste tids diskussion i dagspressen om kaffekvaliteten udtaler dir. *Wolthers Nielsen*, FDBs kolonialafd., overfor *Samvirke:*

DER har i den senere tid været en del skriveri i bladene om kaffen, og årsagen hertil er, at vi på grund af stærkt stigende kaffepriser ikke mere har råd til at dække vort beskedne forbrug med de mildt smagende *Santos* sorter, men må købe en betydelig del af den billigere *Minas* kaffe for at holde priserne nede på et niveau, der ikke virker alt for afskrækkende. Hidtil har vi kunnet nøjes med at købe ca. en tredjedel af *Minas*, medens de to tredjedele bestod af *Santos;* men i den kommende tid vil *Minas* nok komme til at udgøre en større andel, og der vil tillige blive iblandet en mindre procentdel *Robusta*, hvoraf der er indkøbt 250 tons fra Vestafrika.

At smagen af den kaffe, der nu leveres danske forbrugere, er anderledes og mere hård, end den var for nogle måneder siden, er et faktum, som det ville være uklogt at benægte; men det er også en kendsgerning, at adskillige forbrugere synes godt om den ændrede smag, omend flertallet nok vil foretrække den rene *Santos* kaffe, som man er blevet vant til de sidste 2–3 år.

Men tænk engang tilbage til den tid før krigen, da vi ikke alene kunne købe Santos kaffe i meget finere kvaliteter end de, der nu står til rådighed i kun begrænset omfang, men tillige kunne købe forskellige Java sorter, centralamerikanske sorter, Colombia og Haiti kaffe og flere andre, f. eks. også Rio og Robusta, thi disse to foragtede kaffesorter blev der også anvendt en del af før krigen, da vi var i stand til at tilfredsstille alle ønsker. – og smag så på den kaffe, vi får nu, og den, vi har fået de senere år. Der findes mellem de almindelige forbrugere ikke mange procent, der virkelig kan smage, at kaffen nu er så meget ringere. Der er derfor heller ingen tvivl om, at i løbet af kort tid vil flertallet af os have vænnet sig til den ændrede smag, navnlig da drikkens oplivende virkning bliver den samme.

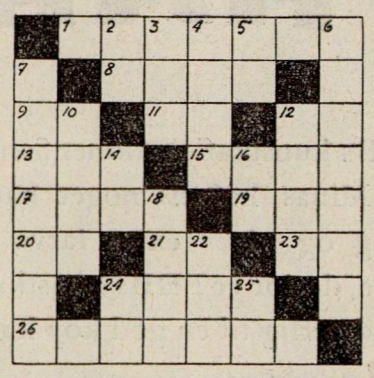
VINDERE AF JULI-KRYDS: 1. præmie (25 kr.) Tonni Peter Petersen, Sjællandsgade 10, 3., Ringsted. 2. præmie (15 kr.) Kirsten Møller, Vestergade 27, Middelfart. 3. præmie (10 kr.) Jens Jørgensen, Korshøj, Daugård, Jylland.

September-kryds

Der trækkes lod om tre præmier på 25 kr., 15 kr. og 10 kr. Løsninger, mærket *septemberkryds*, sendes til *Samvirke*, Njalsgade 15, København S., senest 5. oktober.

Vandret: 1. træart. 8. gødning. 9. drengenavn. 11. motorskib. 12. biord. 13. fure i brædt. 15. sag. 17. af at „vinde overhånd". 19. endnu noget. 20. forkortelse. 21. vandløb. 23. initialer. 24. tidsbindeord. 26. efternavn.

Lodret: 2. tone. 3. bindemiddel. 4. pigenavn. 5. drik. 6. svømmefugle. 7. plante. 10. sydafrikaner. 12. formoder. 14. talord. 16. flere andre ting. 18. vejledning. 22. højdedrag. 24. med det samme. 25. tone.

Ægteskabeligt kapløb

Lise: „Hvad vejer du nu, Hans?"

Hans „70 kg – så har jeg ialt tabt 4 kg, siden jeg begyndte med Kruschen ..."

Lise: „Og jeg har tabt 4½ – det ender med, at jeg vinder vort væddemål ..."

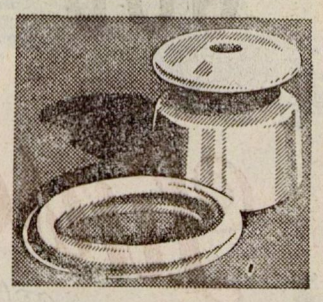
Hans: „Jeg gi'r dig gerne et par handsker, du, for alene den fornemmelse af lethed og velvære, som Kruschen gi'r, er alle pengene værd ..."

Lise: „Ja, ikke sandt? Jeg er helt ked af det, hvis jeg en enkelt morgen glemmer den lille daglige dosis ..."

Hans. „Du husker at købe et nyt glas på mandag, vi er omtrent på bunden ..."

Det er den lille daglige dosis, der gør det! Kom selv i topform! Tag selv det verdensberømte Kruschen Salt. Kr. 1.30 og 2.10. – En gros: Willy Rasmussen & Co., Kbhvn. K.

Hvad er dette?

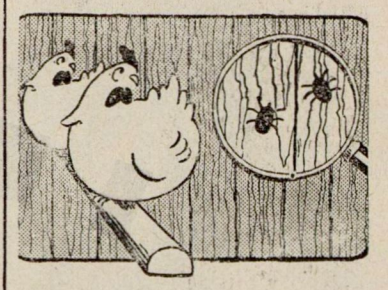
Den danske vinter med dens hårde **frost** kan gøre det af med mange ting, men er De klar over, at **D.B.I. Plastic-Isolatorer** samt de nye **D. B. I. Hjørneisolatorer** tåler ned til 40 graders kulde? De bør spørge efter det bedste og købe **D.B.I. Plastic-Isolatorer** – så sparer De penge!

D.B.I. Plastics MADE IN DENMARK

- det danske kvalitetsmærke

Køb dem i Brugser

At kalke er ikke nok

brug

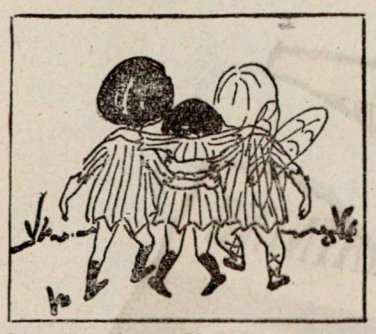
APAMIDE

mod hønsenes blodmider

Alt træværk samt vægge, gulv og loft sprøjtes med APAMIDE, som har fjernvirkning. Blodmiderne vil nu myldre frem fra deres gemmesteder og falde døde ned på gulvet. Midlet er ganske uskadeligt for hønsene. ¼ l af den hvide, renlige emulsion til 10 l vand kr. 4,50, kan også blandes i hvidtevandet. Forlang APAMIDE hos Deres leverandør.

LASSEN & WEDEL A/S
Sv. Trøstsvej 4, Kbhvn. V.

ALFEN MYRE

Sneglen jog alferne bort – det var sent, og de var meget trætte.

„Jamen, vi er da verdens dummeste alfer," udbrød Myre. „Vi har jo lært at bygge hus."

Ja, nu kunne de rigtig få brug for det, de havde lært hos de kloge myrer.

Smil og Myre samlede tykke blomsterstængler, og arbejdet gik rask.

Stolt kiggede de på det nydelige lille hus.

De kravlede ind og trak et stort blad for åbningen. Der var lunt og rart derinde.

DEN RØDE LOMMEPAKNING

indeholder netop det, De kan få brug for ved dagens småuheld – lige fra specielle fingerforbindinger til hælforbindinger. Den fylder kun lidt og fås overalt fra kr. 0.90 samt i breve fra kr. 0.30.

GOD BAGNING BEGYNDER I BRUGSEN

Linsekager

Dejg: 250 g GRANAT flormel
160 g TREKRONER margarine
80 g flormelis
½ æg

Crème: ¼ l malk
1 helt æg + 1 æggeblomme
2 spiseskef. melis
1 spiseskef. maizena eller GRANAT flormel

50 g mandler

Dejgen æltes og må hvile ½ time, inden den rulles ud. Crèmen koges efter sædvanlig metode og tilsættes de finthakkede mandler.

Små, smurte linseforme beklædes indvendig med dejg. 1 teskefuld af crèmen lægges i hver form, og et låg af dejgen bredes over. Bages ved jævn varme ca. 15 minutter, glaseres med chokoladeglasur.

I FULD HARMONI

FDBs kunstkaffe mildner Santos og Minas kaffens noget hårde smag og giver extra farve og fylde, derfor er FDBs kunstkaffe uundværlig til en god kop kaffe.

Fuld Fylde

FDBs KUNSTKAFFE FÅS KUN I BRUGSEN

